

Maatschappelijke Kosten Baten Analyse School 23

Een onderzoek naar de rentabiliteit van het AKA en 'Stap Op' traject

Opdrachtgever
ROC Eindhoven

Status
Definitief

Datum
September 2008

Intellectueel eigendom

Modellen, technieken en instrumenten die zijn gebruikt voor de uitvoering van deze opdracht en in het advies of onderzoeksresultaat zijn opgenomen, zijn en blijven het eigendom van RebelGroup Advisory b.v. Openbaarmaking kan derhalve alleen geschieden na verkregen toestemming van RebelGroup Advisory b.v.

ROC Eindhoven/School 23 heeft uiteraard het recht dit rapport te vermenigvuldigen voor gebruik in eigen organisatie en de resultaten beschikbaar te stellen aan derden. ROC Eindhoven/School 23 verbiedt derden om wijzigingen te maken in de verstrekte rapporten en gegevens.

Managementsamenvatting

In dit rapport worden de uitkomsten beschreven van een Maatschappelijke Kosten Baten analyse van de trajecten AKA en Stap Op van School 23. School 23 is een aparte school binnen het ROC Eindhoven, speciaal gericht op risicojongeren. Binnen de twee trajecten AKA en Stap Op werkt School 23 aan onderwijs en sociale vorming bij jongeren die nog geen startkwalificatie hebben en die vaak een combinatie hebben van leer- en gedragsproblemen. Het beoogde effect is om deelnemers weer perspectief te bieden. Het is het binnenboord houden van de jongeren 'binnen het systeem', in een positieve spiraal. Dit beoogde effect vertaalt zich in verschillende doelstellingen, te weten toeleiden/terugleiden naar beroepsonderwijs en regulier voortgezet onderwijs, toeleiden naar werk en redzaam maken voor de maatschappij.

In het kader van deze MKBA is een rekenmodel ontwikkeld dat het maatschappelijk rendement van de interventies van School 23 doorrekent. Bij het berekenen van het rendement is gebruik gemaakt van 'harde' cijfers, maar ook van aannames. Omdat er deels is gewerkt met inschattingen van medewerkers van School 23 in plaats van met in de praktijk bewezen lange termijn effecten, zijn er verschillende gevoeligheidsanalyses uitgevoerd op het uiteindelijk berekende rendement.

Er is gerekend met € 11.173,-- aan door ROC Eindhoven gemaakte kosten per deelnemer aan het AKA en Stap Op traject. Tegenover deze kosten zijn in het model verschillende maatschappelijke baten gezet. Er zijn baten die direct gerelateerd zijn aan succesvolle afronding van extra jaren onderwijs (hoger inkomen gedurende de gehele levensloop), en baten die samenhangen met de sociale vaardigheden die de deelnemers in de trajecten opdoen (o.a. minder crimineel gedrag, minder uitkeringen, minder beroep op verschillende vormen van hulpverlening).

Uit het model blijkt dat AKA een maatschappelijk rendement van 37 - 42% oplevert. In absolute termen is het totale saldo van baten en lasten € 46.000,- - € 51.000,- per deelnemer (Netto Contante Waarde prijspeil 2008). Het 'Stap Op' traject levert een rendement van 30 - 35%. In absolute termen is het totale saldo van baten en lasten € 40.000,- - € 45.000,- per deelnemer (Netto Contante Waarde prijspeil 2008). Dit rendement is hoog; de kosten die met het project gemoeid zijn (salarissen, andere projectkosten) worden op de lange termijn ruim gecompenseerd door de baten. De cijfermatige uitkomsten van een MKBA moeten uiteraard altijd in hun bredere context worden beschouwd.

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	5
1.1	ACHTERGROND VAN HET ONDERZOEK	5
1.2	SCHOOL 23.....	6
1.3	OPDRACHT EN UITWERKING	9
1.4	LEESWIJZER	9
2	DE MAATSCHAPPELIJKE KOSTEN BATEN ANALYSE.....	10
3	WERKWIJZE VOOR DE MKBA SCHOOL 23	12
3.1	UITGANGSPUNTEN VAN DE MKBA SCHOOL 23.....	12
3.2	CAUSALITEIT TEN BEHOEVE VAN EFFECTMETING	14
3.3	EFFECTMETING	17
4	DE KOSTEN EN BATEN VAN HET PROJECT GEDEFINIEERD	18
4.1	DE GEMONETARISEERDE KOSTEN.....	18
4.2	DE GEMONETARISEERDE BATEN.....	18
4.3	DE NIET-GEMONETARISEERDE KOSTEN EN BATEN	19
5	HET REKENMODEL VOOR DE MKBA SCHOOL 23	21
5.1	NULSCENARIO EN INTERVENTIE	21
6	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	31
6.1	DE UITKOMST IN CONTEXT	31
6.2	GEVOELIGHEIDSANALYSES	32
6.3	TOEPASSINGEN VAN DE UITKOMSTEN VAN DE MKBA	35
6.4	AANBEVELINGEN	35
	BIJLAGE 1: LASTEN EN BEKOSTIGING AKA EN STAP OP	37
	BIJLAGE 2: STROOMSCHEMA DEELNEMERS AKA EN STAP OP	38
	BIJLAGE 3: ONDERBOUWING AANNAMES REKENMODEL	40
	BIJLAGE 4: TOELICHTING ALTERNATIEVE DISCONTOVOET	44
	BIJLAGE 5: DE COCKPIT	45

1 Inleiding

1.1 Achtergrond van het onderzoek

In oktober 2004 werden Roel in 't Veld en RebelGroup Advisory door de Taskforce Jeugdwerkloosheid uitgenodigd om een Maatschappelijke Kosten Baten Analyse (MKBA) op te stellen. Vanuit haar doelstelling om het aantal jeugdwerklozen terug te dringen, was de Taskforce erg geïnteresseerd in het terugdringen van voortijdig schoolverlaten, om daarmee ook jeugdwerkloosheid te bestrijden.

In samenspraak met de Taskforce hebben we een expertgroep opgesteld, bestaande uit beleidsmakers, onderzoekers en mensen uit de jongeren- en onderwijspraktijk. Gezamenlijk met deze groep hebben we een viertal interventies geïdentificeerd waarvan algemeen wordt aangenomen dat zij succesvol zijn in het terugdringen van voortijdig schoolverlaten. Voor deze vier interventies is vervolgens een kengetallen KBA opgesteld. De aannames die ten grondslag lagen aan dit model zijn destijds ter verificatie op de internetsite van RebelGroup gepubliceerd, waarna het rekenmodel verder is aangescherpt. De resultaten van dit onderzoek zijn in oktober 2005 gepubliceerd in een rapport¹. Het onderzoek toonde aan dat het loont om te investeren in het voorkomen van voortijdig schoolverlaten.

Het Ministerie van Onderwijs heeft op dat moment besloten de resultaten van het onderzoek te gebruiken in haar eigen beleidsvorming. Omdat het onderzoek daarmee een formele status kreeg, werd het Centraal Planbureau (CPB) betrokken om een beoordeling te schrijven van het onderzoek. In samenspraak met het CPB hebben we het model in het voorjaar 2006 verder verfijnd. Dit heeft geresulteerd in een nieuwe versie van het rapport² en een nieuw rekenmodel. In de nieuwe versie van het rapport zijn in de bijlagen alle wijzigingen ten opzichte van het oorspronkelijke rekenmodel opgenomen. Ter afronding van het onderzoek heeft het CPB een beoordeling gepubliceerd³ en is het onderzoek aangeboden aan de Tweede Kamer⁴.

¹ Kosten en Baten van Voortijdig Schoolverlaten, In 't Veld, Korving, Hamdan, Van der Steen, Okt. 2005

² Kosten en Baten van Voortijdig Schoolverlaten, In 't Veld, Korving, Hamdan, Van der Steen, Mei 2006

³ Cpb Notitie "Beoordeling KBA Voortijdig Schoolverlaten", Juni 2006

⁴ Kamerstuk 2005-2006, 26695, nr. 34, Tweede Kamer

Na afloop van deze fase hebben de Taskforce Jeugdwerkloosheid en het Ministerie van Onderwijs besloten om dit rekenmodel te gebruiken voor een MKBA van nog vijf kansrijke lokale projecten. School 23 is de vierde van deze projecten. Het uitgangspunt voor de berekeningen vormt het rekenmodel dat is beoordeeld door het CPB, waarbij waar mogelijk is gewerkt met de laatst beschikbare cijfers van het CBS. Daarnaast nemen we de nieuwste inzichten mee die we hebben opgedaan in de reeds uitgevoerde en afgeronde lokale MKBA's (Kamers met Kansen in opdracht van het Werkbureau Kamers met Kansen, Peer Support in opdracht van het Da Vinci College in Dordrecht en Almeerks in opdracht van de gemeente Almere).

1.2 School 23

Er is de afgelopen jaren door ROC Eindhoven veel werk gemaakt van het terugdringen van de ongediplomeerde uitstroom. Dat aantal is inmiddels teruggebracht met méér dan 30% (zie tabel 1 voor de afname in ongediplomeerde uitstroom voor de verschillende niveaus). Het ROC vindt het aantal ongediplomeerde schoolverlaters echter nog steeds te hoog en heeft de ambitie om dit percentage stap voor stap terug te brengen tot 10%.

	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07
Niveau 1	45%	38%	36%	29%	24%	24%
Niveau 2	25%	22%	20%	19%	19%	15%
Niveau 3	15%	14%	12%	13%	13%	10%
Niveau 4	12%	9%	10%	10%	10%	10%
Totaal	17,8%	15,4%	14,1%	13,7%	12%	11,5%

Tabel 1: Percentage uitstroom zonder diploma t.o.v. aantal ingeschreven deelnemers beroeps-
onderwijs (Bron: ROC Eindhoven, Via School 23 een aparte actielijn in 'de aanval op uitval').

De ervaring heeft ROC Eindhoven geleerd dat voor een groeiende groep risicojongeren niet altijd binnen één van de twintig⁵ ROC-scholen voor beroeps-
onderwijs, een passende opleiding met voldoende uitzicht op succes kan worden geboden. Om deze groep op te vangen heeft ROC Eindhoven in augustus 2006 een nieuwe school opgericht, School 23. De nieuwe school was bij de oprichting de 23e school in de rij. Bij gebrek aan een direct passende en uitdagende naam is dit volgnummer als "bouwnummer" gekozen. Inmiddels is "School 23", gelet op het succes voor deze doelgroep, als geuzennaam gehandhaafd.

⁵ Naast de 20 scholen voor MBO kent ROC Eindhoven voorts nog een Montessori College voor Mavo/Havo en het Ster College: de school voor volwasseneneducatie.

School 23 is een aparte school, speciaal gericht op risicogroepen. Risicogroepen definiëren we als:

"Deelnemers, die om zeer verschillende redenen niet in staat zijn om zonder extra ondersteuning het ROC binnen te komen en er binnen te blijven om er een startkwalificatie te halen" (definitie OCW)."

Het gaat dan bijvoorbeeld om:

- Jonge uitvallers (jonger dan 18 jaar) uit het reguliere voortgezet onderwijs;
- Jongeren zonder kwalificatie die beroepsonderwijs willen gaan volgen;
- Jongeren (onder 23 jaar) die geen (V)MBO-opleiding hebben afgemaakt en die niet werken, of die op uitzendbasis 'hap-en-snap' baantjes vervullen;
- Jonge anderstaligen die nog niet de overstap kunnen maken naar regulier voortgezet onderwijs of beroepsonderwijs;
- (Ongediplomeerde VMBO) leerlingen en laagopgeleide jongeren die zijn aangemeld bij het ROC en die niet direct geplaatst kunnen worden vanwege specifieke kenmerken (onvoldoende taalbeheersing, onvoldoende sociale vaardigheden, beperkte leervaardigheden, onduidelijk beroepsbeeld, sociaal-emotionele problemen, gedragsproblemen);
- Leerlingen van de praktijkschool en het VSO die niveau 1 kunnen halen.

Vier verschillende trajecten worden binnen School 23 aangeboden om deze verschillende doelgroepen te bedienen. De vier verschillende trajecten zijn allemaal op hetzelfde doel gericht: het zijn voorzieningen om deelnemers 'binnenboord' te houden door ze extra ondersteuning te bieden. Binnenboord is hier breed gedefinieerd: het is het binnenboord houden van jongeren binnen het systeem van school, betaalde arbeid en maatschappelijke netwerken, teneinde de jongere in een positieve spiraal te krijgen en te behouden. De vier trajecten bieden toekomstperspectief voor de deelnemers om in ieder geval te voorkomen dat men in een negatieve spiraal terechtkomt. Kenmerken van deze negatieve spiraal zijn:

- Thuis blijven en/of op straat rondzwerven;
- Geen kans op duurzaam werk hebben (wellicht zwart werk verrichten), werkloos zijn/raken en op een uitkering leven;
- In de (zware) criminaliteit terecht komen, maatschappelijke overlast veroorzaken;

- Het verder ontwikkelen van psychi(atri)sche problemen, omdat deelnemers niet tijdig in de hulpverlening terecht komen (gezien signaleringsfunctie van School 23);
- Tienermoeder worden;
- In de prostitutie belanden
- In een sociaal isolement raken.

De vier trajecten zijn gericht op verschillende doelgroepen, en hebben (dus) een verschillende aanpak om deze doelstelling te bewerkstelligen. Hieronder staan de vier trajecten kort beschreven:

1. AKA traject

AKA (Arbeidsmarkt gekwalificeerd Assistent) is een brede competentiegerichte assistentenopleiding met verschillende uitstroomdifferentiaties (techniek, zorg/welzijn en economie & handel). Het AKA-traject leidt tot een MBO niveau 1 diploma. Binnen het AKA-traject worden deelnemers opgevangen die beter kunnen starten in een brede assistentenopleiding, dan in een smalle beroepsopleiding op niveau 1.

2. 'Stap Op' traject

Het traject "Stap Op" is ontwikkeld om voortijdige schoolverlaters uit het VMBO (>15 - < 18 jaar) en uit de MBO-opleidingen tijdelijk op te vangen. Deelnemers worden daarna bij voorkeur terug- of doorgeleid naar een beroepsopleiding of, wanneer dat niet kan, naar de arbeidsmarkt.

3. VOAT traject

Met het VOAT-traject – Voortgezet Onderwijs AndersTaligen – worden anderstalige jongeren toegeleid naar beroepsonderwijs of regulier voortgezet onderwijs.

4. O&K traject

Deelnemers van de MBO-scholen van ROC Eindhoven die dreigen uit te vallen vanwege een verkeerd beroepsbeeld worden binnen het O&K traject (Oriëntatie & Keuzebegeleiding) opgevangen. Binnen het O&K traject (van maximaal 12 weken) kunnen deelnemers zich groepsgewijs (her-)oriënteren op hun studie- en loopbaanmogelijkheden en kunnen zij hun kwaliteiten en interessegebieden verder verkennen.

1.3 Opdracht en uitwerking

Door de verschillende aard van de vier trajecten hebben we er voor gekozen om het maatschappelijke rendement van twee van de vier trajecten te berekenen, te weten AKA en Stap Op, in plaats van het rendement van School 23 als geheel. De trajecten AKA en Stap Op vertonen namelijk veel overeenkomsten. Beide programma's hebben een formele doorlooptijd van een jaar en zijn gericht op onderwijs en sociale vorming voor jongeren die nog geen startkwalificatie hebben en die vaak een combinatie hebben van leer- en gedragsproblemen. De twee andere trajecten, VOAT en O&K, zijn heel anders van aard. O&K is nog wel gericht op de doelgroep 'uitvallers', maar richt zich op uitvallers van alle niveaus van het MBO, die uitvallen omdat zij een verkeerd beroepsbeeld hebben. De doorlooptijd van dit traject is ongeveer 12 weken. VOAT is helemaal anders: het is gericht op 'nieuwe Nederlanders', die door een taalachterstand nog niet aan het reguliere voortgezet of beroepsonderwijs kunnen beginnen. Deze doelgroep heeft wezenlijk andere kenmerken dan de 'normale schooluitvallers', en dus verwachten we deels ook andersoortige baten. Daarbij zijn de effecten van VOAT op deze groep moeilijk inzichtelijk te maken, omdat de groep vaak in korte tijd veel verschillende woonadressen heeft, en snel uit zicht verdwijnt.

Voor AKA en Stap Op zijn wel afzonderlijke rendementsberekeningen gemaakt. Tussen AKA en Stap Op zit namelijk één groot verschil: met het AKA traject wordt er uiteindelijk een MBO-1 diploma behaald, terwijl er bij Stap Op geen diploma wordt behaald.

1.4 Leeswijzer

Het vervolg van dit rapport hebben we als volgt opgesteld. In hoofdstuk 2 wordt allereerst toegelicht wat een MKBA precies is, waartoe een MKBA dient, en hoe deze wordt uitgevoerd. In hoofdstuk 3 wordt vervolgens beschreven hoe de MKBA voor dit specifieke project wordt uitgevoerd. Hoofdstuk 4 is een uitwerking van de MKBA voor het AKA en 'Stap Op' traject van School 23, waarin de kosten en de baten worden gedefinieerd. In hoofdstuk 5 wordt toegelicht hoe de rentabiliteit van het project wordt berekend middels een rekenmodel, waarbij de belangrijkste aannames worden toegelicht. Hoofdstuk 6 bevat de uitkomsten van de MKBA.

2 De Maatschappelijke Kosten Baten Analyse

Een MKBA is een methode om te bepalen in hoeverre de baten (positieve effecten van een project in geld uitgedrukt) opwegen tegen de kosten van dat project.⁶ Dit resulteert in een bepaald rendement van de investering. Een MKBA wordt uitgevoerd vanuit het perspectief van de maatschappij als geheel. Om de baten te kunnen waarderen, moet het effect van een project in kaart worden gebracht. Hiertoe worden als het ware twee filmpjes met elkaar vergeleken: een filmpje van hoe de wereld eruit ziet zonder uitvoering van het project (het nulscenario⁷), en een filmpje van hoe de wereld er uit ziet mét uitvoering van het project (het projectscenario). Het effect dat het project heeft op de maatschappij, is het verschil tussen de filmpjes.

In een kosten-batenanalyse worden alle effecten van een investeringsproject in kaart gebracht en voorzien van een financiële waardering.⁸ Op die manier bevordert een MKBA een integrale afweging van uiteenlopende aspecten. Met behulp van een MKBA kan een beeld worden gevormd over verschillende effecten, de verdeling van kosten en baten, alternatieven en risico's en onzekerheden rond het project. Hoewel het doel van een MKBA is om alle effecten te monetariseren en op te tellen, beseffen we dat dit uiteraard niet mogelijk is. Tal van effecten en elementen zijn eenvoudigweg niet te monetariseren. De MKBA-methode maakt deze effecten echter wél inzichtelijk, door ze te noemen en eventueel een andersoortige waardering te geven. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de waardering van het gevoel van veiligheid op straat. Dit is niet goed in monetaire termen uit te drukken, maar wordt in een MKBA wel genoemd, om aan te geven dat het wel degelijk een opbrengst is. De MKBA-methode levert op die manier 'kennis voor beleid'. Het is geen beslisinstrument, in die zin dat de MKBA-methode beleidsmakers voorrekenet wat ze moeten doen. Het levert beleidsmakers informatie die hen ondersteunt bij hun besluitvorming, of die het mogelijk maakt om het debat op basis van meer objectieve, feitelijke gronden te voeren.

⁶ De methodiek is omschreven in het rapport "Evaluatie van grote infrastructuurprojecten, Leidraad voor kosten-baten analyse", Cpb, NEi, 2000. De leidraad is opgesteld in het kader van het Onderzoeks-programma Economische Effecten Infrastructuur en staat ook wel bekend als de OEI-leidraad.

⁷ In hoofdstuk 5 van dit rapport wordt het nulscenario verder toegelicht.

⁸ Paragraaf 4.3 geeft een opsomming van de effecten die niet meegenomen zijn in de waardering

In deze MKBA is gebruik gemaakt van 'harde' cijfers, maar ook van aannames. De MKBA-methode maakt inzichtelijk met welke onzekerheden er rekening is gehouden en hoe ze zijn meegewogen. Het maakt niet alleen duidelijk wat we 'weten', maar ook wat we 'niet weten'. Door de onzekerheden tenminste inzichtelijk te maken, is het gesprek erover mogelijk en is inzichtelijk waar de beleidsmaker meent over 'harde' kennis te beschikken en waar het over 'aannames', verwachtingen en *educated guesses* gaat. Vervolgens is het mogelijk om na te gaan wat de effecten zullen zijn wanneer andere aannames, effecten en *educated guesses* gebruikt worden. De informatie die de MKBA-methode biedt is uiteraard betrekkelijk. De MKBA levert inzicht, maar geconstrueerd binnen de bandbreedtes van onvolledige kennis, van aannames en van door de onderzoekers geconstrueerde conceptuele ketens.

De door ons gevolgde werkwijze leidt niet tot een voorspelling van het rendement van het AKA en 'Stap Op' traject dat in beton gegoten is. Wij hebben niet de pretentie om de consequenties van de beide trajecten met absolute zekerheid exact te beschrijven en te voorspellen. Wat onze analyse wel doet is meer inzicht geven in de kwantitatieve effecten van dit project, waartoe wij samen met de betrokkenen veronderstellingen hebben gemaakt over de werking van het project en de beoogde effecten.

3 Werkwijze voor de MKBA School 23

In het kader van het onderzoek "Kosten en baten van voortijdig schoolverlaten"⁹ is er een rekenmodel ontwikkeld dat interventies gericht op het voorkomen/beperken van voortijdig schoolverlaten doorrekent. Dat model heeft als basis gediend voor deze MKBA (voor verdere achtergronden verwijzen we naar paragraaf 1.1).

3.1 Uitgangspunten van de MKBA School 23

In deze paragraaf worden de onderzochte trajecten nader toegelicht en staan de gehanteerde uitgangspunten in deze MKBA beschreven.

Het AKA traject nader toegelicht

Het AKA traject is een brede competentiegerichte assistentenopleiding met verschillende uitstroomdifferentiaties (techniek, zorg/welzijn en economie & handel). Binnen het AKA traject worden deelnemers opgevangen die beter kunnen starten in een brede assistentenopleiding, dan in een smalle beroepsopleiding op niveau 1. Het AKA traject bestaat uit het onderwijzen en vormen van de deelnemer. Onderwijs bestaat uit het aanbieden van inhoudelijke (zoals Nederlands) en ondersteunende vakken (zoals sport), en uit een stage zodat de deelnemer zich op het beroepenveld kan oriënteren en zijn competenties kan ontwikkelen. Vorming bestaat bij het AKA traject uit het (verder) ontwikkelen van houding en gedrag van de deelnemer om het functioneren van de deelnemers in de maatschappij te verbeteren. Het AKA traject duurt in principe 1 jaar. Na het afronden van het AKA traject krijgen deelnemers een diploma op MBO-1 niveau. Sommige deelnemers halen niet binnen 1 jaar een diploma en blijven nog een extra tijd in het programma, dit met een maximum van 2 jaar. Het MBO-1 diploma is geen startkwalificatie, AKA leidt dus niet direct tot het verlagen van voortijdig schoolverlaten.

Het 'Stap Op' traject nader toegelicht

Het 'Stap Op' traject is ontwikkeld om voortijdige schoolverlaters uit het VMBO (>15 - < 18 jaar) en uit de MBO-opleidingen tijdelijk op te vangen. Het gaat om jongeren die te jong zijn en/of nog onvoldoende schoolse vaardigheden hebben om direct terug- of door te stromen naar een brede of smalle beroepsopleiding niveau 1 of 2. Ook jongeren die wegens gedrag- en

⁹ Roel in 't Veld, Wout Korving, Yasmine Hamdan, Martijn van der Steen, Mei 2006

motivatieproblemen niet direct kunnen instromen in het beroepsonderwijs kunnen hier terecht. Deelnemers worden na het 'Stap Op' traject bij voorkeur terug- of doorgeleid naar een beroepsopleiding of, wanneer dat niet kan, naar de arbeidsmarkt. De leerlingen worden binnen het 'Stap Op' traject uitgedaagd prestaties te leveren, die hen meer inzicht geven in hun eigen leervragen en leerdoelen. Ze moeten er zelf achter komen waar ze goed in zijn en dit ook aan anderen kunnen laten zien. Dit helpt bij het kiezen van een toekomstig beroep of studierichting. Er is veel aandacht voor zaken als weekritme, discipline en samenwerking. Het 'Stap Op' traject zet jongeren op een spoor dat leidt tot motivatie, ontplooiing en (uiteindelijke) kwalificatie via het behalen van een diploma op één van de scholen voor beroepsonderwijs. Instroom in het 'Stap Op' traject is het hele jaar mogelijk, echter dit is afhankelijk van het aantal beschikbare plaatsen in de groep. Indien een jongere het Stap traject succesvol heeft afgerond kan deze mogelijk naar het AKA traject doorstromen, of direct naar een MBO opleiding niveau 2.

Achtergrond deelnemers

De deelnemers binnen de AKA en 'Stap Op' trajecten hebben verschillende achtergronden, maar er zijn wel een aantal vaak voorkomende kenmerken te benoemen. Deze kenmerken zijn:

- Het merendeel is ongediplomeerd;
- Is uitgevallen uit het onderwijssysteem;
- Heeft een gecombineerde problematiek (leer- en gedragsproblemen);
- Heeft vaak al een hele schil van hulpverleners om zich heen;
- Heeft vaak problemen van psychosociale aard (door externe effecten), en soms van psychi(atr)ische (+/- 15%) aard (door interne factoren bij de jongere zelf).

Beoogd effect en bijbehorende doelstellingen

Het algemeen beoogde effect van beide trajecten is om deelnemers weer perspectief te bieden waarmee men ergens naar toe kan werken. Perspectief wordt geboden door deze deelnemers een realistisch zelfbeeld en wereldbeeld te laten krijgen. Het is het binnenboord houden van de jongeren 'binnen het systeem', in een positieve spiraal. Dit beoogde effect vertaalt zich in verschillende doelstellingen:

- Toeleiden / terugleiden / schakelen naar beroepsonderwijs en regulier voortgezet onderwijs;
- Toeleiden naar werk;
- Redzaam maken voor de maatschappij.

Omvang groep

In deze MKBA zijn alle jongeren bestudeerd die in het jaar 2006-2007 in het AKA en 'Stap Op' traject zaten en die één van de trajecten inmiddels (al dan niet succesvol) afgerond hebben. De omvang van het AKA en 'Stap Op' traject per 1 oktober 2006 en 12 maart 2007 staan in onderstaande tabel weergegeven.

Deelnemersaantallen	01-10-2006	12-03-2007
AKA-traject	189	167
'Stap Op' traject	44	47
Totaal	233	214

Tabel: Deelnemersaantallen School 23 per 01-10-2006 en 12-03-2007 (Bron: ROC Eindhoven, Via School 23 een aparte actielijn in "de aanval op uitval").

3.2 Causaliteit ten behoeve van effectmeting

De basis van het onderzoek naar kosten en baten wordt gevormd door een veronderstelde causale relatie tussen de activiteiten die in de trajecten worden ondernomen enerzijds, en het beoogde effect, toekomstperspectief voor de jongere, anderzijds. In dit hoofdstuk worden het nulscenario, de activiteiten, de causaliteit en de beoogde effecten van de trajecten beschreven om de relatie inzichtelijk te maken.

3.2.1 Nulscenario beide trajecten

'Stap Op' en AKA zijn beiden een soort laatste kans op onderwijs. Als de jongeren hier niet in kunnen stromen, dan kunnen ze naar verwachting nergens anders binnen het onderwijs terecht, en vallen ze uit. In het nulscenario van deze MKBA doen deelnemers niet mee aan één of beide trajecten. Gezien het feit dat AKA en 'Stap Op' laatste-kans-onderwijs zijn, gaan we er van uit dat deelnemers zonder deelname aan deze trajecten vrijwel zeker waren uitgevallen van school. Hun dagbesteding bestaat dan naar verwachting uit niets doen: op de bank hangen, op straat rondzwerven en als het echt noodzakelijk is een 'hap en snap' baantje vervullen.

Het feit dat zij op het punt staan om uit te vallen kan verschillende oorzaken hebben: gebrek aan taal- en sociale vaardigheden, een tekort op specifieke vakken en psychi(atr)ische problematiek. Uitval uit school zal er naar verwachting toe leiden dat de jongere in de reeds eerder genoemde negatieve spiraal terecht komt.

3.2.2 Ondernomen activiteiten

Binnen het AKA traject en het 'Stap Op' traject worden verschillende activiteiten uitgevoerd om jongeren te behoeden voor eventuele uitval uit het schoolsysteem (omdat ze door uitval mogelijk in een negatieve spiraal terechtkomen) en toekomstperspectief te bieden.

AKA traject

Het AKA traject probeert deelnemers (toekomst)perspectief te bieden middels onderwijs en vorming waarbij men zich focust op de verdere ontwikkeling van competenties. Onderwijs bestaat bij het AKA traject uit het aanbieden van inhoudelijke en ondersteunende vakken en stage zodat de deelnemer zich op het beroepenveld kan oriënteren en competenties kan aanleren. Bij vorming ligt het accent op de verdere ontwikkeling van sociale vaardigheden, bijvoorbeeld omgaan met geld, gezonde voeding, (seksuele) gezondheid en weerbaarheid. Deelnemers worden 'opgevoed' tot goede werknemer en zelfredzame burger. School 23 focust zich op de volgende werkgerelateerde competenties bij vorming en onderwijs:

- Eigen werkzaamheden voorbereiden;
- Veilig en milieubewust werken;
- Zorgen voor kwaliteit van het werk;
- Goed kunnen samenwerken;
- Kunnen communiceren tijdens werkzaamheden;
- Kunnen blijven ontwikkelen;
- Werkrelaties kunnen onderhouden.

'Stap Op' traject

Het 'Stap Op' traject probeert deelnemers (toekomst)perspectief te bieden middels onderwijs en vorming waarbij men zich focust op de (verdere) ontwikkeling van werkgerelateerde basisvaardigheden zoals:

- In weekritme mee kunnen gaan, weer naar school komen;
- Eigen werk kunnen plannen, ordenen;
- Kunnen reflecteren;
- Samenwerken, in groep kunnen functioneren;
- Communiceren;
- Zicht hebben op een eigen loopbaan.

Er is bij het 'Stap Op' traject vooral veel aandacht voor zaken als weekritme, discipline en samenwerking. Onderwijs binnen het 'Stap Op' traject bestaat uit leergroepsessies, werken aan prestaties en ondersteunende workshops

op maat waarbij vorming en loopbaanperspectief centraal staan. Bij vorming ligt het accent op de verdere ontwikkeling van sociale vaardigheden, schoolse vaardigheden en redzaam worden (als burger). Verschil met het AKA traject is dat de deelnemers binnen het AKA traject al over basisvaardigheden beschikken waardoor ze met extra begeleiding meteen een MBO-opleiding op niveau 1 kunnen volgen. 'Stap Op' is geen beroepsopleiding, en wordt gezien als voortraject voor de beroepsopleiding.

3.2.3 Causaliteit

De causale relatie tussen de activiteiten die in de trajecten worden ondernomen enerzijds, en het beoogde effect, toekomstperspectief voor de jongere, anderzijds zijn voor beide trajecten als volgt te beschrijven:

- Alle activiteiten binnen het AKA traject leiden tot competenties welke een positief effect hebben op de toekomstperspectieven van de deelnemer. Door de verdere ontwikkeling van deze competenties maakt de deelnemer meer kans op werk en / of meer kans op het voltooiën van een vervolgopleiding (en eventueel het behalen van een startkwalificatie).
- Alle activiteiten binnen het 'Stap Op' traject leiden tot basisvaardigheden welke een positief effect hebben op de toekomstperspectieven van de deelnemer. Dit kan zijn verdere opleiding (MBO-1 breed of smal of MBO-2) of werk aangezien de deelnemer door 'Stap op' beschikt over de hiervoor minimaal benodigde basisvaardigheden.

3.2.4 Effecten en gerelateerde baten

Het verwezenlijken van de eerder genoemde doelstellingen (toeleiden/terugleiden naar onderwijs, toeleiden naar werk en zelfredzaam maken voor de maatschappij) zal resulteren in diverse maatschappelijke baten. Deze zijn hieronder gegroepeerd.

- Instroom naar beroepsonderwijs (smalle niveau 1 en niveau 2) resulteert (bij succesvolle afronding van MBO-1 of hoger) in de volgende baten:
 - Door het extra onderwijs en extra sociale vaardigheden zal een jongere in de toekomst een hoger inkomen hebben;
 - Door het extra onderwijs zal een jongere minder werkloos zijn.
- Verdere ontwikkeling van sociale vaardigheden en zelfredzaamheid in de maatschappij resulteert in de volgende baten:
 - Minder kans om in criminaliteit terecht te komen;

- Minder kans op uitkeringen (omdat de werkhouding is verbeterd);
 - Minder kans op het oplopen van schulden;
 - Minder kans op ernstige verslavingen;
 - Minder kans op ongewenste en vroegtijdige zwangerschap.
- Een bijkomende baat van School 23 is dat jongeren naar gepaste (psychi(atri)sche) hulpverlening doorverwezen worden op vroege leeftijd, hetgeen extra hulp op latere leeftijd kan voorkomen. Dit is geen expliciete doelstelling, maar is een bijvangst van het uitvoeren van de primaire doelstellingen.

3.3 Effectmeting

De kosten die per deelnemer aan het 'Stap Op' of AKA traject worden gemaakt zijn gebaseerd op cijfers van het schooljaar '06 – '07. Voor het al dan niet succesvol afronden van het AKA- en 'Stap Op' traject en van vervolgoopleidingen baseren we ons gedeeltelijk op feitelijke cijfers van de eerste succesvol uitgestroomde jongeren uit het schooljaar '06 – '07 en gedeeltelijk op inschattingen van School 23. Deze inschattingen zijn verkregen bij een tweetal werksessies met School 23. Voor de overige baten (vermindere van werkloosheid, criminaliteit, spijbelen, hulp gerelateerd aan verslavingen, schuldhulpverlening) baseren we ons tevens op inschattingen van School 23, die zijn vergeleken met openbare cijfers, onder andere wetenschappelijk onderzoek en cijfers van het CBS. Hoofdstuk 5 geeft inzicht per kosten- en batenpost hoe de bedragen meegenomen zijn in deze MKBA.

Omdat we deels werken met inschattingen in plaats van harde data, hebben we verschillende gevoeligheidsanalyses uitgevoerd op het uiteindelijk berekende rendement. Hiermee is inzichtelijk gemaakt wat het effect is op de resultaten als er andere inschattingen waren gemaakt van de effecten van School 23. De uitkomsten van de gevoeligheidsanalyses zijn beschreven in hoofdstuk 6.

4 De kosten en baten van het project gedefinieerd

In dit hoofdstuk worden de kosten en de baten van School 23 gedefinieerd. Dit betreft alle kosten en alle baten die de maatschappij als geheel maakt door het bestaan van School 23. Het gaat om kosten en baten die er zonder School 23 niet geweest waren, maar met School 23 wel. Het gaat dus om de verschillen tussen 'de twee filmpjes'.

4.1 De gemonetariseerde kosten

De kosten voor het project School 23 betreffen onder andere de kosten voor docenten, begeleiders, personen die contact onderhouden met andere organisaties, huisvestingskosten en administratiekosten. We hebben gebruik gemaakt van daadwerkelijk gemaakte kosten van het schooljaar '06-'07. De kosten zijn door School 23 als volgt gecategoriseerd: personele lasten, materiële lasten, doorbelaste porti- en reprovkosten, berekende huisvestingslasten en berekende doorbelasting voor de overige dienstverlening. Deze kosten zijn € 11.173,- per deelnemer per jaar¹⁰. Naast de direct aan het AKA en 'Stap Op' traject verbonden kosten zijn er in het model kosten opgenomen voor extra onderwijs. Deze kosten worden gemaakt doordat een deel van de jongeren na AKA en Stap Op naar een vervolgopleiding op MBO-1 en/of MBO-2 doorstroomt. Er worden daarmee kosten voor onderwijs gemaakt, waar dat anders niet zo was geweest omdat de leerlingen waren uitgevallen van school.

4.2 De gemonetariseerde baten

Het doel van beide trajecten is niet per definitie het behalen van een startkwalificatie. Zoals eerder genoemd is het project gericht op het bieden van toekomstperspectief voor de deelnemers om te voorkomen dat de jongere in een negatieve spiraal terechtkomt.

Voor het AKA traject zijn er monetariseerbare (maatschappelijke) baten welke specifiek voortvloeien uit het genieten van extra onderwijs. Deze maatschappelijke baten zijn in eerste instantie alleen van toepassing op het AKA-traject aangezien hierbij een diploma op MBO-1 niveau wordt behaald.

¹⁰ Zie bijlage 1 voor een overzicht, opgesteld door ROC Eindhoven, van de gerealiseerde lasten en bekostiging per leerling bij AKA en Stap Op.

Dit is niet het geval bij het 'Stap Op' traject. Indien jongeren na AKA en Stap Op nog extra onderwijs volgen (MBO-2 voor AKA en MBO- 1 en/of -2 voor Stap Op, dan worden daar ook maatschappelijke baten voor berekend. Deze maatschappelijke baten zijn:

1. Hogere inkomsten gedurende de rest van de levensloop van de deelnemer.
2. Bespaarde kosten als gevolg van minder uitkeringen (bespaarde kosten bestaan uit voorkomen productiviteitsverlies en minder administratieve kosten), omdat mensen met een hogere opleiding aantrekkelijker zijn op de arbeidsmarkt.

Het succesvol afronden van het AKA en/of 'Stap Op' traject leidt tevens tot maatschappelijke baten welke zijn gerelateerd aan de verdere ontwikkeling van sociale vaardigheden. In het model zijn de volgende baten opgenomen:

3. Bespaarde kosten als gevolg van minder criminaliteit:
 - minder schade veroorzaakt aan derden, dus lagere slachtofferkosten;
 - minder kosten voor justitiële afhandeling, zowel gerelateerd aan taakstraffen als aan zwaardere strafzaken, zoals gevangenisstraffen.
4. Vermindering van schulden / kleinere kans op schulden:
 - baten bestaan uit het voorkomen van de kosten van schuldhulpverlening.
5. Vermindering van middelengebruik:
 - minder kosten hulpverlening gerelateerd aan middelengebruik;
6. Kleinere kans op werkloosheid ten opzicht van situatie zonder hulp en dus minder kosten gerelateerd aan werkloosheid omdat de werkhouding goed is.
7. Minder spijbelen, waardoor er minder kosten worden gemaakt voor het opsporen van deelnemers die de leerplicht ontduiken.
8. Het op termijn minder gebruik maken van (psychologische) hulpverlening.

4.3 De niet-gemonetariseerde kosten en baten

Naast de in 4.1 en 4.2 besproken kosten en baten, zijn er andere effecten te verwachten van het project. Deze maatschappelijke kosten en baten laten zich moeilijk vertalen in geld, maar zijn wel relevant in de analyse van het project aangezien dit aanvullende baten naast de gemonetariseerde kosten en baten zijn. De belangrijkste niet-gemonetariseerde baten zijn:

1. De deelnemers ontwikkelen een realistisch zelfbeeld en een meer realistisch wereldbeeld.
2. De persoonlijke ontwikkeling van de jongeren en de overgang van pubertijd naar volwassenheid verloopt sneller en soepeler.
3. De jongeren zijn sociaal vaardiger, staan realistischer in het arbeidsproces en zijn zelfredzamer in toekomstige (scholings)situaties.
4. De jongeren lopen minder kans op ongewenste zwangerschap.

5 Het rekenmodel voor de MKBA School 23

Om de kosten baten berekening uit te kunnen voeren is er een rekenmodel opgesteld. Hierin worden alle aannames over kosten en effecten ingevoerd, waarna het model de rentabiliteit van het project berekent. Om inzicht te krijgen in de effecten van gewijzigde aannames voor School 23, is er een zogenaamde cockpit gemaakt. Dit is een sheet in het rekenmodel waarin de belangrijkste aannames kunnen worden veranderd, zodat meteen inzichtelijk wordt welke gevolgen dat heeft voor de kosten en de baten van het project (zie ook bijlage 3). Het is belangrijk om te vermelden dat het rekenmodel dat we hebben gemaakt op sommige punten is veranderd/verbeterd/gespecificeerd voor School 23, ten opzicht van de modellen die we voor de voorgaande voortijdig schoolverlaten MKBA's hebben gemaakt. Dit maakt dat de uitkomsten van deze MKBA niet per definitie vergelijkbaar is met die van de andere MKBA's. Het rekenmodel voor een MKBA is maatwerk, en de uitkomst (een rendement) is dus projectspecifiek.

5.1 Nulscenario en interventie

Zoals eerder gezegd is een MKBA een soort vergelijking van een filmpje over de tijd zonder School 23, en een filmpje over de tijd met School 23. Het filmpje zonder School 23 is het "nulscenario", deze staat beschreven in paragraaf 3.2.1. Het nulscenario is het 'beste alternatief' voor het project. Het nulscenario wordt in dit geval gevormd door alle reeds bestaande programma's en instellingen tegen schooluitval in Eindhoven. Gezien het feit dat School 23 een soort laatste-kans-onderwijs is en daarmee een vrij unieke propositie heeft, gaan we er van uit dat in het nulscenario het overgrote deel van de jongeren zou zijn uitgevallen van school.

We gebruiken het nulscenario om de vergelijking te maken met het scenario mét School 23. De baten in het model bestaan bijna allemaal uit bespaarde kosten: kosten die wel worden gemaakt in het nulscenario (zonder interventie), en die niet meer worden gemaakt in het School 23-scenario (met interventie). De aannames over de wereld met en zonder School 23, waarop wij onze MKBA baseren, worden onderbouwd en toegelicht in dit hoofdstuk.

5.1.1 Berekende baten

In deze MKBA zijn er baten gerelateerd aan onderwijs en baten verbonden aan de ontwikkeling van extra sociale vaardigheden berekend.

De onderwijsbaten hebben wij berekend over alle deelnemers die een MBO-1 en/of MBO-2 diploma hebben behaald of gaan behalen. Voor het AKA traject zijn de onderwijsbaten gebaseerd op de deelnemers die het traject succesvol hebben afgerond. Daarnaast zijn er onderwijsbaten gebaseerd op de inschattingen van medewerkers van School 23 over de deelnemers die naar vervolgonderwijs (beroepsopleiding) na het AKA en Stap Op traject doorstromen.

Baten verbonden aan de extra sociale vaardigheden zijn gebaseerd op de inschattingen van medewerkers van School 23 (in percentages) over alle deelnemers aan het AKA en Stap Op traject. Op basis van de feitelijke cijfers van alle jongeren die tussen september '06 - augustus '07 School 23 ingestroomd zijn, is het onderstaande overzicht samengesteld¹¹.

Resultaat	AKA-traject		Stap Op traject	
	%	Aantal	%	Aantal
% deelnemers dat traject succesvol heeft afgerond	57%	107	27%	18
% deelnemers dat verder gaat in het tweede jaar van het traject	16%	30	26%	17
% deelnemers dat doorstroomt naar werk zonder het traject af te ronden	5%	10	15%	10
% deelnemers dat uitstroomt om diverse redenen en het traject niet heeft afgerond	22%	42	32%	21
Totaal	100%	189	100%	66

Tabel 2: Overzicht resultaten AKA en 'Stap Op' traject schooljaar '06-'07.

De baten van middelengebruik en (psych(iatr)ische) hulpverlening hebben we niet berekend omdat deze volgens School 23 niet van toepassing zijn.

5.1.2 Beter benutten van potentie gedurende de levensloop

Eén van de grootste baten van het genieten van onderwijs en het eventueel behalen van een startkwalificatie is dat de jongere later op de arbeidsmarkt een hoger loon zal kunnen verdienen dan wanneer hij niet over extra

¹¹ Een overzicht van het verloop van deelnemers is opgenomen in bijlage 2.

onderwijs beschikt. Deze baten uit hogere inkomsten zijn aanzienlijk omdat ze gerealiseerd worden gedurende het gehele werkzame leven. Op basis van empirisch materiaal uit verschillende landen blijkt dat de baten van een jaar extra onderwijs zijn uit te drukken in 6 tot 10% hoger loon¹². In ons model hebben we gerekend met 7%. Dit percentage is gebaseerd op het extra inkomen per jaar extra onderwijs voor een gemiddelde populatie, dus niet een populatie die bestaat uit risicjongeren alleen.¹³ Het behalen van een MBO diploma niveau 1 hebben we bestempeld als een jaar extra onderwijs met diploma, en berekenen we dus door als 7% hoger inkomen. Dit is anders dan in andere MKBA's, waar we hebben gezegd dat alleen het behalen van een MBO niveau 2 diploma (startkwalificatie) zal leiden tot hoger inkomen en een MBO niveau 1 diploma nog geen invloed op het inkomen zal hebben. Dit is van belang om te weten voor de (on-)vergelijkbaarheid van rendementen van de verschillende MKBA's die wij uitvoeren. We hebben deze andere werkwijze gehanteerd omdat School 23 heeft aangegeven dat jongeren die AKA afronden (en dus een MBO niveau 1 diploma behalen) al een hoger inkomen zullen verdienen dan als zij AKA niet hadden gedaan.

Extra baten, die samengaan met het verdienen van een hoger loon, zijn betere secundaire arbeidsvoorwaarden. Onderzoek toont aan dat betere secundaire arbeidsvoorwaarden kunnen worden gewaardeerd op 10% van het loon¹⁴. Deze extra baten zijn ook in het model meegenomen

¹² Bijvoorbeeld:

- Card, D., 1999, The Causal Effect of Schooling on Earnings, in O. Ashenfelter en D. Card, red., Handbook of Labor Economics, Elsevier, Amsterdam;
- Krueger, A.B., en M. Lindahl, 2001, Education for growth: why and for whom?, Journal of Economic Literature, vol. 29, nr. 4, pag. 1101–1136;
- Oreopoulos, P., 2003, Do dropouts drop out too soon? International evidence from changes in school leaving laws, NBER Working Paper 10155.

¹³ Onderzoek laat zien dat een jaar extra scholing voor risicjongeren minder extra inkomen oplevert. Wij zijn echter van mening dat het extra-inkomen dat een diplomabehaler uit de risicogroep zal verwezenlijken ten opzichte van het inkomen als uitvaller gelijk is aan het algemeen gemiddelde extra-inkomen uit de totale populatie, te weten 7%. De stelling dat dit percentage lager zou moeten zijn omdat dit uit onderzoek zou blijken overtuigt ons niet. De risicodragers die zijn handicaps heeft overwonnen lijkt ons juist een gunstig voorbeeld en geen ongunstig.

¹⁴ Bijvoorbeeld:

- Haveman en Wolfe (1984) Schooling and Economic Well-Being: The Role of Nonmarket Effects, The Journal of Human Resources, Vol 19, No 3, p. 377 – 407
- Cohen, M.A., 1998, The monetary value of saving a high-risk youth, Journal of Quantitative Criminology, vol. 14, nr. 1, pag. 5-33.

Effecten School 23

In het model zijn we ervan uitgegaan dat extra inkomen is gerelateerd aan het behalen van een diploma. Een MBO-1 diploma leidt tot 7% extra inkomen en een MBO-2 diploma tot 2 x 7% extra inkomen gedurende het gehele werkzame leven. Het afronden van het AKA traject en het vervolgens doorstromen naar werk leidt dus tot 7% extra inkomen gedurende het gehele werkzame leven. Voor deelnemers die na het volgen van het AKA traject een startkwalificatie hebben behaald (MBO-2) hebben we gerekend met een extra inkomen van 2 x 7% gedurende het gehele werkzame leven.

Voor deelnemers die het Stap Op traject hebben afgerond en vervolgens gaan werken wordt er geen extra inkomen gerekend. Het succesvol afronden van het 'Stap Op' traject leidt niet direct tot een extra inkomen van 1 x 7% aangezien er geen sprake is van volledig onderwijs maar van het ontwikkelen van basisvaardigheden. We kunnen op basis hiervan geen uitspraken doen over hoe duurzaam het werk is voor deelnemers direct na 'Stap Op' aangezien men niet over een startkwalificatie beschikt. Wel hebben we extra inkomen gedurende het gehele werkzame leven gerekend voor deelnemers die na 'Stap Op' het AKA traject afronden en vervolgens gaan werken (1 x 7%). Voor deelnemers die uiteindelijk een MBO-2 diploma hebben behaald na het Stap Op traject is met 2 x 7% extra inkomen gerekend. In onderstaande tabel staat het extra inkomen en het aantal deelnemers, waarvoor extra inkomen is gerekend, per traject weergegeven.

Opleidingstraject	Extra inkomen per deelnemer per jaar	Aantal deelnemers waarvoor dit geldt
AKA traject (MBO-1)	7 %	66
MBO-2 na het AKA-traject	14%	41
Stap Op traject	0 %	4
AKA na Stap Op traject	7%	3
MBO-2 na het Stap Op traject	14 %	11

Tabel 3: Extra inkomen

Voor beide trajecten zijn tot niveau MBO-2 extra inkomen geanalyseerd aangezien dit zeer waarschijnlijk het hoogst haalbare opleidingsniveau is voor de deelnemers.

5.1.3 Vermeden kosten criminaliteit

Een deel van de jongeren van School 23 zal in aanraking komen met de justitiële keten. De kans dat dit gebeurt is met School 23 kleiner dan zonder School 23. School 23 bespaart de maatschappij hierdoor kosten die anders wel gemaakt zouden zijn. In het model wordt rekening gehouden met kosten voor vervolging, behandeling van de zaak, sanctietoepassing, nazorg/reclassering en slachtofferkosten. In het model maken wij onderscheid naar lichte criminaliteit (die leidt tot taakstraffen) en zware criminaliteit (die leidt tot vrijheidsstraffen). Voor het bepalen van de vermindering van lichte en zware criminaliteit baseren wij ons op inschattingen van medewerkers van School 23. Zij hebben geschat welk deel van de deelnemers zonder School 23 in aanraking zou zijn gekomen met lichte of zware criminaliteit, en daarna schatten zij in welk deel na uitstroom uit School 23 alsnog met lichte of zware criminaliteit in aanraking zal komen. Het verschil tussen beide inschattingen leidt tot baten die zijn terug te voeren op School 23.

Lichte criminaliteit

De maatschappelijke kosten van lichte criminaliteit bestaan uit kosten van taakstraffen. Het betreft kosten voor bureau HALT, € 535 per HALT-afdoening, kosten van taakstraffen via het OM, € 800 per taakstraf, en alle kosten die gemaakt worden voor een zaak die de justitiële keten doorloopt ("handling"), geschat op € 1680 per zaak.

Effecten School 23

Er wordt door School 23 ingeschat dat 50% van de deelnemers die aan het AKA en 'Stap Op' traject deelnemen zonder het traject met lichte criminaliteit in aanraking zou zijn gekomen. Verder is ingeschat dat dit percentage reduceert naar 20% door het volgen van één van de trajecten. Onder deze aannames is het effect van het succesvol afronden van School 23 een afname in lichte criminaliteit van 30%.

Zware criminaliteit

De maatschappelijke kosten van zware criminaliteit bestaan uit kosten voor vrijheidsstraffen en slachtofferkosten. De kosten voor vrijheidsstraffen bestaan uit de kosten voor verblijf in een inrichting (€ 300 per dag, bij een gemiddeld verblijf van 80 dagen)¹⁵ en kosten voor reclassering (circa € 38 mln euro voor ongeveer 4600 vrijheidsstraffen per jaar)¹⁶. Deze kosten bedragen tezamen circa € 32.000 per geval. Voor slachtofferkosten blijkt uit onderzoek

¹⁵ Zie bijlage 3 voor een onderbouwing

¹⁶ Zie bijlage 3 voor een onderbouwing

van Cohen (1998)¹⁷ dat dit 3 keer zo hoog is als de directe justitiële kosten. Ongeveer de helft van de zware criminaliteit heeft slachtofferkosten tot gevolg. De totale kosten van zware criminaliteit inclusief slachtofferkosten komen hiermee op circa € 81.000 per vrijheidsstraf per jaar. In het rekenmodel hebben we tevens gewerkt met de veronderstelling dat 50% van de gedetineerden binnen zes jaar weer recidiveert¹⁸.

Effecten School 23

Er wordt door School 23 ingeschat dat 20% van de deelnemers aan het AKA en 'Stap Op' traject zonder deze opleiding met zware criminaliteit in aanraking zou zijn gekomen. Dit percentage ligt iets hoger dan het landelijke gemiddelde van 17,5%: uit gegevens van het CBS¹⁹ over "voortijdig schoolverlaters verdacht van een misdrijf" blijkt namelijk dat in 2005 en 2006 gemiddeld 17,5% van de voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 18-23 geregistreerd is met een proces-verbaal in het Herkenningdienst Systeem (HKS) van de politie, tegenover 7,4% van de totale populatie VO en MBO studenten. Door School 23 wordt aangenomen dat het percentage deelnemers dat met zware criminaliteit in aanraking komt reduceert naar 10% door het volgen van één van de trajecten. Onder deze aanname is het effect van het succesvol afronden van School 23 een afname in zware criminaliteit van 10%. Deze afname is in lijn met het landelijke gemiddelde verschil tussen zware criminaliteit bij VSV'ers en bij de gemiddelde VO/MBO student (17,5%–7,4%)²⁰.

5.1.4 Vermeden kosten werkloosheid

Werkloosheid zorgt voor kosten voor reïntegratie en administratieve kosten voor het verstrekken van een uitkering. Deze kosten bedragen circa € 600 per werkloze voor het CWI en € 6.000 voor reïntegratietrajecten per werkloze.²¹

Hier bovenop komen de kosten die samenhangen met het niet productief zijn als gevolg van werkloosheid. Wanneer iemand werkt in plaats van een uitkering ontvangt, nemen de baten voor de maatschappij toe met de hoogte van het loon (dit weerspiegelt de toegevoegde waarde die het individu levert aan de economie). Wij gaan uit van een gemiddeld loon van

¹⁷ Cohen, M.A., 1998, The monetary value of saving a high-risk youth, Journal of Quantitative Criminology, vol. 14, nr. 1, pag. 5-33.

¹⁸ Zie bijlage 3 voor een onderbouwing

¹⁹ www.statline.cbs.nl

²⁰ Als gekeken wordt naar studenten en voortijdig schoolverlaters van alle leeftijden zijn deze percentages 14,5 en 4,2%, hetgeen nauwelijks tot andere resultaten leidt.

²¹ Zie bijlage 3 voor een onderbouwing

jongeren zonder startkwalificatie van € 13.500.²² Het individu verliest wel zijn vrije tijd, hetgeen ook een waarde kan vertegenwoordigen. Wij gaan er vanuit dat de individuen in onze doelgroep voor de helft niet vrijwillig werkloos zijn: dat deel van de jongeren wil wel werken maar mist de sociale vaardigheden. Aan de vrije tijd van het individu wordt in dat geval geen economische waarde toegekend en de productiviteitstoename is dan dus gelijk aan het loon. De andere helft van de groep zal er zonder School 23 echter bewust voor kiezen om werkloos te zijn en vind het alleen maar fijn om niets te doen, niet te werken en op de bank te hangen. Wij gaan er van uit dat jongeren die uit School 23 komen, andere preferenties hebben gekregen: ze hechten meer waarde aan toekomstplannen, discipline etc, waardoor zij uiteindelijk wel gaan werken, maar dat gaat dan dus wel ten koste van hun vrije tijd die hen nog steeds veel waard is. Voor deze jongeren rekenen wij daarom met een veel lagere productiviteitstoename. In bijlage 3 staat de toelichting op deze berekening.

Effecten School 23

Op basis van gegevens van het CBS (cijfers van 2005) blijkt dat van de voortijdig schoolverlaters in de leeftijdscategorie tussen 18 en 23, circa 10% een uitkering krijgt en circa 29% zowel zonder uitkering als zonder baan zit. Deze gegevens komen niet overeen met de verwachtingen van medewerkers van School 23. Deze gaan er namelijk vanuit dat er geen verschil is tussen het aantal deelnemers dat werkloos is en een uitkering heeft. De leerlingen die uit AKA en Stap Op stromen zijn gemiddeld 18 jaar of ouder, en het is de ervaring van School 23 dat deze jongeren precies weten waar ze geld vandaan kunnen halen en dus zodra het kan een uitkering aan zullen vragen. Er wordt vanuit gegaan dat gemiddeld 60% van de jongeren zonder School 23 langdurig werkloos is en een uitkering krijgt. Na het afronden van één van de trajecten nemen we op basis van de inschattingen van medewerkers van School 23 aan dat 10% van de jongeren langdurig werkloos is en een uitkering heeft, een afname van 50%. Deze afname is hoger dan de landelijk gemiddelde afname van werkloosheid met uitkering. Van de jongeren die het onderwijs met een startkwalificatie verlieten in de leeftijdsgroep 18-23 (in 2005) ontving 4,0% een uitkering (afname 6%) en 15% zat zonder baan of uitkering thuis (afname 14%).

Onder de bovengenoemde aannames van medewerkers van School 23 heeft het succesvol afronden van AKA en Stap een afname in werkloosheid en uitkeringen van 50% tot gevolg. De afname van 50% is een resultante van de

²² Bron: een loon van een 18-jarige zonder startkwalificatie van circa € 13.500 (bron CBS loonstructuuronderzoek).

bij School 23 aangeleerde vaardigheden waardoor deelnemers beter in staat zijn een baan te krijgen en te behouden. We rekenen in het model met de inschattingen van School 23, maar in vergelijking tot de landelijke gemiddelden is dit aan de hoge kant. Op deze inschattingen hebben we dus een gevoeligheidsanalyse gedaan (zie paragraaf 6.2.).

5.1.5 Vermeden kosten schulden

Een deel van de jongeren zal op enig moment in hun leven te maken krijgen met schulden die zij niet af kunnen betalen. Wij gaan ervan uit dat deze jongeren gemiddeld op hun 38ste te maken krijgt met schuldhulpverlening²³. Hierdoor moeten zij een beroep doen op schuldhulpverlening. De kosten voor schuldhulpverlening worden geschat op € 1.500 per persoon²⁴. We gaan er van uit dat de kosten voor schuldhulpverlening eenmalig zijn: jongeren die een schuldhulpverleningstraject doorlopen kunnen in de toekomst beter met geld omgaan en zullen niet snel terugvallen in een situatie dat zij wederom beroep moeten doen op hulpverlening.

Effecten School 23

Bij de bepaling van de baten van schuldhulpverlening baseren wij ons op inschattingen van medewerkers van School 23. Zij schatten de kans dat jongeren van het AKA en 'Stap Op' traject in aanraking komen met schuldhulpverlening zonder School 23 op 50% en na het succesvol afronden van één van de trajecten op 20%. Onder deze aannames is het effect van het succesvol afronden van School 23 een afname in schuldhulpverlening van 30% doordat er in het programma aandacht wordt besteed aan budgettering.

5.1.6 Vermeden kosten spijbelen

Jongeren die spijbelen en daarmee de leerplichtwet overtreden, maken kosten voor de maatschappij. Ambtenaren moeten de jongeren opsporen, voorbrengen en indien nodig bestraffen. De kosten van het doorlopen van de justitiële keten voor spijbelaars bedragen € 1680. De kosten voor een straf via bureau HALT bedraagt gemiddeld € 535²⁵.

²³ De gemiddelde leeftijd waarop een beroep wordt gedaan op schuldhulpverlening is 38 jaar. Bron: Doelgroepenonderzoek schuldhulpverlening (2004), Sociaal Geografisch Bureau.

²⁴ Zie bijlage 3 voor een onderbouwing

²⁵ Zie bijlage 3 voor een onderbouwing

Effecten School 23

Voordat de jongeren bij School 23 terecht komen, spijbelt het merendeel van de jongeren. In de berekening gaan we uit van 80%, hetgeen gebaseerd is op inschattingen van medewerkers van School 23. Op basis van cijfers en inschattingen van medewerkers van School 23 kunnen wij zeggen dat tijdens het traject ongeveer 27% van de deelnemers regelmatig spijbelt. Onder deze aannames is het effect van het succesvol afronden van School 23 een afname in spijbelen van 53%.

5.1.7 Vermeden kosten RMC-functie

Jongeren die voor hun 23ste uit het onderwijssysteem uitstromen zonder startkwalificatie worden opgenomen in de gemeentelijke leerlingadministratie in het kader van leerplicht en RMC (Regionaal Meld- en Coördinatiepunt). De kosten van de RMC's in Nederland betreffen 46 miljoen euro per jaar. Gedeeld door het aantal jongeren zonder startkwalificatie per jaar betreft dit circa € 800 per uitvaller²⁶. Het behalen van een startkwalificatie levert minder werk op voor het RMC zodat per saldo eenmalig ca € 800 bespaard wordt per jongere die uiteindelijk een startkwalificatie behaalt.

Effecten School 23

Onder bovenstaande aannames worden er maatschappelijke baten gerealiseerd door de deelnemers die een startkwalificatie hebben behaald na het volgen van het AKA en/of 'Stap Op' traject omdat deze niet uit het onderwijssysteem stromen zonder startkwalificatie.

5.1.8 Disconteringsvoet

Een project levert een verhouding tussen kosten en baten op die we omrekenen naar een netto contante waarde in het jaar 2007. De kosten en baten van een project zijn temporeel (in de tijd) gespreid. De netto contante waarde laat zien wat de waarde van alle kosten en baten binnen de temporele reikwijdte van het project op het moment van aanvang van de interventie bedraagt. Dat betekent dat bijvoorbeeld de baat van een hoger inkomen in 2040 zo wordt omgerekend dat duidelijk is wat de waarde ervan in 2007 is. Dit is belangrijk, omdat er nu weliswaar kosten worden gemaakt, maar op de langere termijn ook baten worden gerealiseerd. Een vertaalslag is nodig om de baten die lange tijd na deelname aan School 23 aan de orde zijn vergelijkbaar te maken met de kosten die nu gemaakt worden.

²⁶ Zie bijlage 3 voor een onderbouwing

Door de resultaten uit te drukken in een netto contante waarde, maken we inzichtelijk wat het totale netto resultaat van het project is. Hiertoe zijn de disconteringsvoet (7%) en de inflatie (2%) belangrijke aannames die in het model worden gebruikt. Zie voor een onderbouwing van de keuze voor een disconteringsvoet van 7% bijlage 4.

6 Conclusies en aanbevelingen

Uit het model blijkt dat het AKA een gemiddeld rendement van 37 - 42% oplevert. In absolute termen is het totale saldo van baten en lasten € 46.000,- - € 51.000,- per deelnemer (Netto Contante Waarde prijspeil 2008). Het 'Stap Op' traject levert een gemiddeld rendement van 30 - 35%. In absolute termen is het totale saldo van baten en lasten € 40.000,- - € 45.000,- per deelnemer (Netto Contante Waarde prijspeil 2008).

Dit rendement is hoog; de kosten die met het project gemoeid zijn (salarissen, andere projectkosten) worden op de lange termijn ruim gecompenseerd door de baten. Die baten bestaan er uit dat jongeren een hoger inkomen hebben, minder crimineel zijn, minder uitkeringen hebben en minder aanspraak maken op hulpverlenende instanties.

De uitkomsten dienen gezien te worden in hun context, zoals wordt besproken in 6.1. Daarnaast wordt in 6.2 onderzocht hoe gevoelig de uitkomsten zijn voor veranderende aannames.

6.1 De uitkomst in context

De MKBA levert een beoordeling van het project vanuit economisch perspectief. Dit is slechts één invalshoek onder vele mogelijke invalshoeken (denk aan de politieke of sociale invalshoek). Bij een politieke overweging kan bijvoorbeeld de timing van de baten meespelen. Dit kan het geval zijn als er een ander project is dat eenzelfde rendement behaalt, maar waarbij *sneller* (bijvoorbeeld binnen een bepaalde regeerperiode) resultaten worden behaald. Een MKBA kijkt immers naar een bepaald tijdsvak en berekent het rendement over dat gehele tijdsvak. Het resultaat wordt niet uitgedrukt in de kosten en baten per regeerperiode. Ook de omvang van de investering speelt een belangrijke rol. Een MKBA kan uitwijzen dat de baten van een project enorm zijn en dat er een hoog maatschappelijk rendement wordt behaald, maar als de investering voor dat project eveneens enorm is en het geld is er simpelweg niet, dan kan dat nog steeds betekenen dat het project niet wordt uitgevoerd.

Daarnaast zijn in het model zoveel mogelijk effecten van de aanpak gemonetariseerd, maar zijn er ook niet-gemonetariseerde effecten. Deze effecten zijn besproken in paragraaf 4.3 en zouden zodanig van belang

kunnen zijn, dat de cijfermatige uitkomst er veel minder toe doet. Het is tevens mogelijk dat er nog andere effecten zijn, die nu nog niet zichtbaar zijn, maar die op termijn tot nog weer andere kosten of baten kunnen leiden.

De uitspraak "niet alles is in geld uit te drukken" is dus ook bij een MKBA altijd van toepassing. Een MKBA is bij uitstek geschikt om de discussie te voeden over het nut van een bepaald project, waarbij de cijfermatige uitkomst van de MKBA in het grotere geheel dient te worden geplaatst.

6.2 Gevoeligheidsanalyses

Om de resultaten van de MKBA te kunnen beoordelen en om de gevoeligheid van het resultaat voor de veronderstellingen te bepalen, zijn er gevoeligheidsanalyses uitgevoerd.

De gevoeligste parameters

We hebben onderzocht welke parameters in het model het meest bepalend zijn voor de uitkomsten. Hiertoe zijn alle effecten steeds afzonderlijk van elkaar met 1 procentpunt verminderd en is gekeken wat dit doet met het totale projectrendement. Zonder enige twijfel is de gevoeligste parameter zware criminaliteit voor beide trajecten. Een verandering van 1 procentpunt in de effectinschatting voor zware criminaliteit heeft ongeveer 1,5 procentpunt verandering van het totale rendement van het AKA traject en 1 procentpunt van het totale rendement van het Stap Op traject tot gevolg. Een verklaring hiervoor ligt in het feit dat de kosten van zware criminaliteit zeer hoog zijn. Als men er met School 23 in slaagt om één jongere uit de zware te criminaliteit te houden, dan zijn de baten daarvan al circa 7 keer hoger dan de kosten van een jaar School 23 voor een jongere.

Daarnaast zijn er twee andere (licht) gevoelige variabelen voor beide projecten, namelijk het verminderen van de werkloosheid en het voorkomen van lichte criminaliteit. Een effectafname van 1 procentpunt heeft ongeveer respectievelijk 0,3 en 0,2 procentpunt afname van het rendement van beide trajecten tot gevolg.

Effect van gekozen aannames

Het berekende rendement is sterk afhankelijk van de gekozen aannames. We hebben bij de berekening van het rendement voor het grootste deel gebruik gemaakt van inschattingen van medewerkers van School 23, die we wel steeds hebben vergeleken met landelijke statistieken (indien beschikbaar). In het geval van uitkeringen weken de inschattingen van School 23 redelijk af

van de landelijke gemiddelden. In een gevoeligheidsanalyse hebben we getoetst wat het effect is indien we landelijke gemiddelden gebruiken van uitkeringen in plaats van de daarvan afwijkende aannames van medewerkers van School 23. Het resultaat van deze analyse is dat het totale rendement van het AKA traject 25 - 30% is en het rendement van het Stap Op traject 20 - 25% is.

Voorkomen van voortijdig schoolverlaten als enig doel van School 23

In deze analyse hebben we onderzocht wat er gebeurt als we er van uit gaan dat puur en alleen het voorkomen van voortijdig schooluitval de doelstelling is van School 23 en dat er niet specifiek wordt gewerkt aan de ontwikkeling van sociale vaardigheden. Voor de effectinschattingen van de maatschappelijke baten moeten we op dit moment gebruik maken van inschattingen van begeleiders en van landelijke gemiddelden. Idealiter zouden we uiteraard gebruik maken van de uitkomsten van een longitudinaal onderzoek, waarbij jongeren die zijn uitgevallen over een langere periode worden vergeleken met jongeren die in School 23 hebben gezeten, op het gebied van werkloosheid, criminaliteit etc. Dat onderzoek bestaat (nog) niet. Werken met inschattingen van effecten in plaats van daadwerkelijk gemeten effecten introduceert echter een onzekerheid. Vandaar deze hypothetische gevoeligheidsanalyse.

We berekenen de baten van School 23 op de 'oude' manier: we gaan er van uit dat het voorkomen van voortijdig schoolverlaten het hoofddoel van School 23 is en dat er niet specifiek wordt gewerkt aan vorming van de deelnemers tot goede werknemers en zelfstandige burgers. Voor een deel zal er uiteraard wel gewerkt moeten worden aan sociale vaardigheden, omdat de jongeren anders hun startkwalificatie niet behalen, maar 'vorming' is geen expliciet doel. Het doel is het 'binnen' houden van de jongeren binnen het onderwijssysteem, en het verschaffen van onderwijs om de jongere (op termijn) een startkwalificatie te kunnen laten behalen.

Als we alleen kijken naar het behalen van een startkwalificatie, en er van uit gaan dat daaraan baten zijn verbonden, dan zijn de relaties tussen de interventie en de baten minder direct. Ze lopen via de startkwalificatie (er is bijvoorbeeld een bewezen verband tussen startkwalificatie en minder crimineel gedrag; het behalen van een startkwalificatie leidt er toe dat iemand uit de criminaliteit blijft). Dit in tegenstelling tot de normale berekening in dit rapport, waarbij we een directe relatie veronderstellen tussen de interventie en een effect: School 23 leidt tot minder criminaliteit omdat School 23 er door te werken aan sociale vaardigheden *direct* voor zorgt dat mensen uit de criminaliteit blijven.

Uit de gevoeligheidsanalyse blijkt dat het rendement van AKA en Stap Op (gecombineerd) nog steeds zo'n 10 - 15% is als er alleen maar voor wordt gezorgd dat jongeren hun startkwalificatie behalen, zonder 'vorming' als expliciet doel te hebben en daartoe te werken aan sociale vaardigheden. We benadrukken dat dit rendement een onderschatting is van het werkelijke rendement van School 23, omdat er in werkelijkheid juist wel veel aan sociale vaardigheden wordt gewerkt. Dit rendement is echter te zien als de ondergrens van het rendement van School 23 (AKA en Stap Op gecombineerd). Ook als we dus rekening houden met het feit dat de inschattingen van School 23 op het gebied van de baten van sociale vaardigheden onzeker zijn in de normale berekening, dan nog weten we dat het rendement van School 23 (AKA en Stap Op gecombineerd) in ieder geval minstens 10 - 15% is.

Disconteringsvoet

Saldo's van in de tijd gespreide kosten en baten zijn niet rechtstreeks met elkaar te vergelijken. Immers, een euro nu is meer waard dan een euro over 10 jaar. In de vergelijking moeten we rekening houden met de tijdswaarde van geld. De economische manier om dit te doen is door alle kasstromen naar een moment in de tijd terug te rekenen, oftewel een netto contante waarde (NCW) te berekenen en hierbij gebruik te maken van een disconteringsvoet (die uiting geeft aan de tijdswaarde van geld). De disconteringsvoet is de factor waarmee de kosten en baten worden teruggerekend naar een netto contante waarde op dit moment. Er wordt in het model standaard gerekend met een nominale disconteringsvoet van 4% en een risico-opslag van 3%. Conform de voorschriften in de OEI-leidraad, is een gevoeligheidsanalyse uitgevoerd op de hoogte van de risico-opslag. In onderstaande tabel zijn de netto contante waarden van het project bij risico-opslagen van 1,5%, 3% en 4,5% naast elkaar gezet.

Risico-opslag	Saldo per deelnemer AKA traject (Netto contante waarde)	Saldo per deelnemer Stap Op traject (Netto contante waarde)
1,5%	€ 56.000 - € 61.000	€ 48.000 - € 53.000,--
3,0%	€ 46.000 - € 51.000	€ 40.000 - € 45.000,--
4,5%	€ 38.000 - € 43.000	€ 32.000 - € 37.000

6.3 Toepassingen van de uitkomsten van de MKBA

Het project School 23 is nu twee jaren aan de gang. Deze MKBA geeft een economische rechtvaardiging aan het project, aangezien de door ons berekende baten gedurende het leven van de jongeren de kosten ruimschoots overtreffen.

Hierbij dient wel in ogenschouw genomen te worden dat de resultaten net zo "hard" zijn als de cijfers die in het rekenmodel gebruikt worden, waarbij de gevoeligheidsanalyses gevoel geven voor de spreiding van het rendement en voor de invloed van andere aannames. Als we rekenen met landelijke gemiddelden in plaats van inschattingen van School 23, blijft het rendement goed. Zelfs wanneer we alle baten die direct verbonden zijn aan de sociale vaardigheden die jongeren opdoen op School 23 buiten beschouwing laten en deze slechts via een indirecte relatie met de startkwalificatie meenemen, dan nog levert het project een positief rendement op. Deze twee aanvullende analyses samen geven het vertrouwen dat de resultaten voldoende robuust zijn om te dienen als input voor de besluitvorming over dit project. Dit neemt echter niet weg dat wij onze berekeningen baseren op diverse aannames over de kosten en baten van voortijdig schoolverlaten in het algemeen en van School 23 specifiek die kunnen afwijken van de werkelijkheid.

6.4 Aanbevelingen

Projectspecifiek: School 23

De uitkomsten van de MKBA kunnen naast een rechtvaardiging voor het project ook dienen als een manier om gestructureerd na te denken over een betere invulling van het project, om School 23 nog effectiever te maken. Als bekend is welke effecten op de lange termijn de meeste maatschappelijke baten opleveren en welke effecten minder belangrijk zijn, kan het project hier gericht op inspelen. Uit de analyse van de gevoeligste parameters bleek dat de parameter criminaliteit de grootste invloed had op het rendement. Als School 23 hier specifiek aan werkt kan het de maatschappij dus nog veel meer baten opleveren.

Algemeen: beleidsmaatregelen tegen VSV

De effectmeting is een belangrijke pijler onder de MKBA. De effectiviteit van een project bepaalt immers uiteindelijk hoeveel baten er worden gerealiseerd. Bij dit onderzoek was er geen langdurig onderzoek voorhanden over de levensloop van jongeren met en zonder School 23 en we hebben de MKBA dus gebaseerd op inschattingen van medewerkers van School 23 en

niet-projectspecifieke landelijke cijfers over voortijdig schoolverlaten. Voor de andere lokale VSV MKBA's hebben we dezelfde werkwijze gehanteerd. Gezien het feit dat de effectmeting het fundament is onder een MKBA, vinden wij het echter wel belangrijk dat hieraan meer aandacht wordt besteed. Dit geldt voor specifieke projecten, maar zeker ook voor het landelijke beleidsniveau. Idealiter zou er bij verschillende maatregelen moeten worden gemonitord wat het effect op de lange termijn is, door bijvoorbeeld het volgen van twee gelijkwaardige groepen jongeren, waarvan de helft wel een bepaalde interventie tegen VSV 'ondergaat' en de andere helft niet. Dit zou een belangrijke stap voorwaarts zijn in het objectiveren van beleidskeuzes die worden gemaakt, waarbij de effectmeting al dan niet input is voor een MKBA.

Bijlage 1: Lasten en bekostiging AKA en Stap Op

A. Gerealiseerde bekostiging 2007 per zorgleerling School 23 (AKA + Stap Op)

<i>Ingeschreven bij S23 op AKA-crebo</i>			Bedrag per leerling	
1. Reguliere rijksbijdrage BVE 2007	macrobudget	aandeel ROC	nivo 1 AKA	
IBO-middelen (in lumpsum input)	€ 40.400.000	3,40%	€ 1.372.787	€ 321
IBO-middelen (in VOA-bekostiging)	€ 26.500.000	3,06%	€ 809.746	€ 409
Totaal IBO	€ 66.900.000		€ 2.182.533	€ 729
VOA-middelen (excl. IBO)	€ 99.009.961	3,06%	€ 3.025.395	€ 1.527
Totaal IBO + VOA	€ 165.909.961		€ 5.207.928	€ 2.256
Overige inputvergoeding (excl. IBO)	€ 1.685.247.920	3,29%	€ 55.417.813	€ 3.586
Diplomavergoeding	€ 431.411.980	3,83%	€ 16.506.024	€ 503
Huisvestingsvergoeding	€ 191.028.328	3,54%	€ 6.769.721	€ 438
	€ 2.473.598.189		€ 83.901.486	€ 6.782
2. Additionele bekostiging				
Gemeente uit hoofde van VSV-convenant				€ 1.800
Stagebox AKA (MBO 2010; 7 maanden)				€ 296
Innovatie-/stagebox (OCW)				€ 150
				€ 2.246
Totaal AKA			€ 9.029	

Ingeschreven bij Voortgezet Onderwijs (STAP OP)

1. Reguliere bekostiging VO 2007	VO
Exploitatievergoeding per reguliere leerling (€ 2.801.718,21 voor 565 leerlingen)	€ 4.959
Huisvestingsvergoeding per leerling	€ 509
	€ 5.468
Gemeente uit hoofde van VSV-convenant	€ 1.800
Totaal Stap Op	€ 7.268

B. Gerealiseerde lasten 2007 per zorgleerling School 23

	Totaal School 23	Bedrag per leerling*
Personele lasten school	€ 2.441.268	€ 6.995
Materiële lasten school	€ 251.321	€ 720
	€ 2.692.589	€ 7.715
Doorbelaste porti-/reprokosten	€ 63.045	€ 181
	€ 2.755.634	€ 7.896
Berekende huisvestingslasten (3557 m2 x € 100)	€ 355.700	€ 1.019
Berekende doorbelasting overige dienstverlening	€ 787.965	€ 2.258
Totaal School 23	€ 3.899.299	€ 11.173

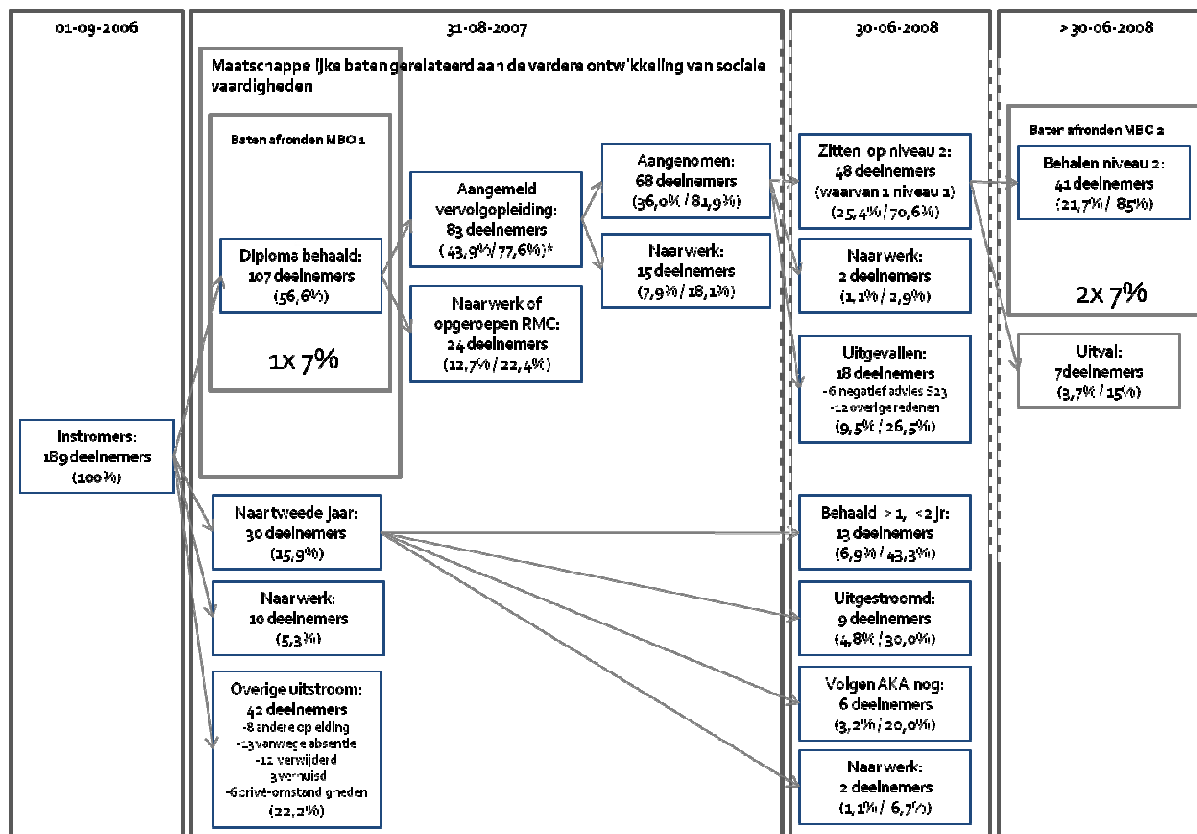
* O.b.v. 349 leerlingen

C. Resultaat per zorgleerling School 23

	AKA nivo 1	Stap Op
Bekostiging per zorgleerling	€ 9.029	€ 7.268
Lasten per zorgleerling	€ 11.173	€ 11.173
Resultaat per zorgleerling	€ 2.144-	€ 3.905-

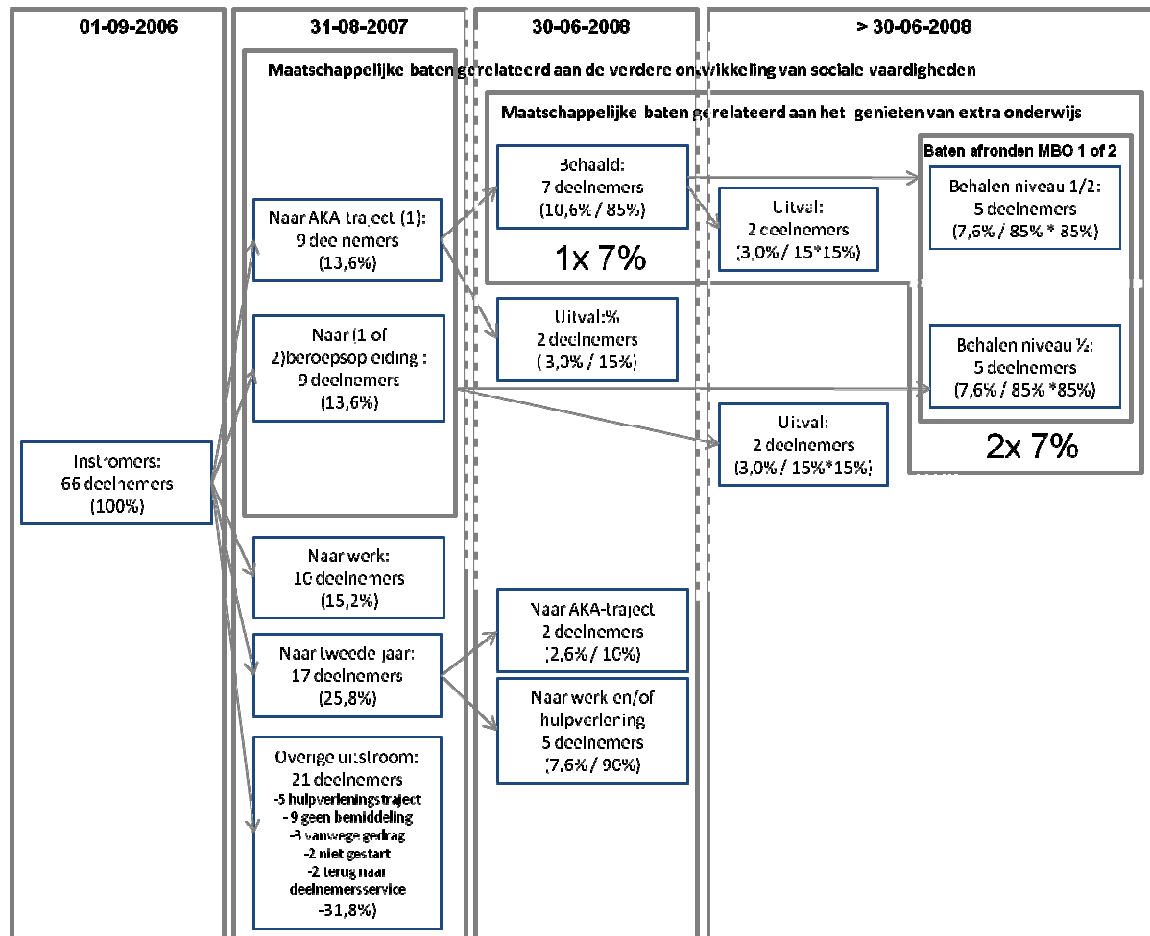
Bijlage 2: Stroomschema deelnemers AKA en Stap Op

Overzicht verloop deelnemers AKA-traject

* Het eerste percentage heeft betrekking op het gehele cohort. Het tweede percentage heeft betrekking op het aantal deelnemers in de voorgaande stap.

Overzicht verloop deelnemers Stap-op traject

* Het eerste percentage heeft betrekking op het gehele cohort. Het tweede percentage heeft betrekking op het aantal deelnemers in de voorgaande stap.

Bijlage 3: onderbouwing aannames rekenmodel

Tijdgebonden aannames		bronvermeldingen/aannames	
Risico-opslag disconteringsvoet	3,0%		
Nominale risicovrije disconteringsvoet	4,00%		
Disconteringsvoet inclusief risico-opslag	7,00%		
Inflatie	2%		
Start model	2006		
Duur opleiding			
AKA-traject	1		
Stap-op traject	1		
MBO-2	2		
AKA-traject			
Leeftijd bij start AKA-traject	19		
Leeftijd bij einde AKA-traject	19		
Leeftijd bij start MBO2	20		
Leeftijd bij einde MBO2	21		
Stap-op traject			
Leeftijd bij start Stap-op traject	17		
Leeftijd bij start Aka-traject na Stap-op traject	18		
Leeftijd bij einde Aka-traject na Stap-op traject	18		
Leeftijd bij start MBO1/2 na Stap-op en AKA traject	19		
Leeftijd bij einde MBO1/2 na Stap-op en AKA traject	20		
Leeftijd bij start MBO1/2 na Stap-op traject	18		
Leeftijd bij einde MBO1/2 na Stap-op traject	19		
Miljoen	1.000.000		
1 fte in uren per jaar	1600		
		start	eind
Baten agv vermindering spijbelen (leeftijd)		12	17
Baten agv vermindering taakstraffen		12	31
Baten agv vermindering vrijheidsstraffen		18	31
Baten agv vermindering kosten uitkeringen		18	28
Baten agv benutten potentie levensloop		18	65
Baten agv vermindering aanspraak op hulpverlening middelengebruik		18	31
Baten agv vermindering aanspraak op schuldhulpverlening		38	38
Baten agv vermindering aanspraak op psychologische hulpverlening		18	18
Recidive vrijheidsstraffen	50%		na 6 jaar
Recidive schuldhulpverlening	0%		
Recidive middelengebruik hulpverlening	80%		na 8 jaar
Recidive uitkeringen	40%		na 1 jaar
Recidive taakstraffen	50%		na 6 jaar
Basisaannames			
Hoeveelheid landelijke schooluitvallers per jaar --> geen startkwalificatie	56.537		

OEI-Heidraad
opslag discovoet
1,5%
3,0%
4,5%

Eigen aanname

Eigen aanname
Gemiddelde leeftijd waarop men gebruik maakt van schuldhulpverlening (bron: Eigen aanname)

DJI website
Iemand leert eenmalig met schulden omgaan, en zal daarna geen schuldhulpverlening meer nodig hebben/krijgen
Een kleine groep zal voor altijd geholpen zijn, het merendeel zal binnen 10 jaar een of meerdere keren terugvallen
Gemiddelde werkloosheidsduur = 15 maanden (versimpeld tot een jaar), daarna gerecidiveerde mensen weer aan het werk, daarvan na 1 jaar weer 40% terug in uitkering etc. Gebaseerd op "Werkloosheidsduur in Nederland" (CBS en SEO, 2007) en op 'UWV kwartaalver

Eigen aanname: zelfde als vrijheidsstraffen

Saldo per 1/10 (BRON): er valt bruto een bepaald aantal jongeren uit, maar er komt ieder jaar ook een bepaald aantal jongeren weer terug in het onderwijs

Baten beter benutten potentie gedurende levensloop

Monetaire baten

Inkomen 20-jarige zonder startkwalificatie	€ 14.022
Inkomen 20-jarige MBO-er	€ 20.646
Inkomen 20-jarige HBO-er	€ 27.160
Inkomen 20-jarige WO-er	€ 27.602

Jaarlijkse loonstijging zonder startkwalificatie	1,90%
Jaarlijkse loonstijging MBO-er	1,50%
Jaarlijkse loonstijging HBO-er	1,65%
Jaarlijkse loonstijging WO-er	2,34%

Betere secundaire arbeidsvoorwaarden	10%
Inkomenstoename als gevolg van jaar extra onderwijs voor doelgroep	7%

Loonstructuuronderzoek CBS uit 2002, 5 jaar geïndexeerd met 2% tot 2007

Kosten gerelateerd aan uitkeringen

Werkzame beroepsbevolking met startkwalificatie	5,4 mln
Werkloze beroepsbevolking met startkwalificatie	0,3 mln
% werkloosheid onder gekwalificeerden	4,5%

CBS: werkzame beroepsbevolking 2006, 15 - 65 jaar met startkwalificatie
CBS: werkloze beroepsbevolking 2006, 15 - 65 jaar met startkwalificatie

Werkzame beroepsbevolking zonder startkwalificatie	1,7 mln
Werkloze beroepsbevolking zonder startkwalificatie	0,2 mln
% werkloosheid onder ongekwalificeerden	8,5%

CBS: werkzame beroepsbevolking 2006, 15 - 65 jaar zonder startkwalificatie
CBS: werkloze beroepsbevolking 2006, 15 - 65 jaar zonder startkwalificatie

Percentage uitkeringsgerechtigden agv schooluitval	3,9%
Aantal uitkeringsgerechtigden als gevolg van schooluitval	72.949
Instroom uitkeringsgerechtigden per jaar als gevolg van uitval	7.295

Eigen analyse

Administratief

Kosten CWI	€ 247 mln
Kosten CWI per uitkeringsgerechtigde	€ 598

Jaarverslag CWI 2006, post personeelskosten

Reintegratie

Kosten reïntegratietrajecten	€ 1,7 mld
% Uitkeringsgerechtigden dat een traject volgt	70%
Kosten trajecten per uitkeringsgerechtigde	€ 5.880

Rijksbegroting SZW, lange termijn prognose

Productiviteitsverschillen

Hoogte bijstand	€ 7.000
Hoogte productiviteitstoename onvrijwillig werklozen (=loon zonder startkwalificatie)	€ 13.500

In de nieuwe situatie werken mensen voor 13.500: waardering vrije tijd is dan maximaal 13.500, en minimaal 6.500 (anders vragen ze uitkering aan). Waardering vrije tijd is dus gemiddeld 10.000. Als ze gaan werken, voegen ze 13.500 aan waarde aan de maatschappij toe, maar verliezen 10.000, dus productiviteitstoename is 3.500

Hoogte productiviteitstoename vrijwillige werklozen	€ 3.500
Percentage vrijwillig - onvrijwillig werkloos	0,50
Gemiddelde productiviteitstoename	€ 8.500

Kosten gerelateerd aan uitkeringen per uitkeringsgerechtigde per jaar - admin	€ 6.478
Kosten gerelateerd aan uitkeringen als gevolg van schooluitval	€ 47
Kosten uitkeringen per uitvalper per jaar	€ 836

Totale kosten gerelateerd aan uitkeringen per uitkeringsgerechtigde per jaar	€ 14.978
--	----------

Directe kosten gerelateerd aan justitiële keten

Taakstraffen

HALT

Kosten bureau HALT	€	12,3	min
Aantal opgelegde HALT-of STOP-trajecten		23000	
Kosten per HALT-afdoening	€	535	

Rijksbegroting Justitie, prognose 2008-2009
vetverkeerd.nl, werkstraffen en leerstraffen, exclusief spijbelen (1000 zaken)

% HALT-afdoeningen opgelegd aan jongeren zonder diploma		20%	
Kosten HALT-afdoeningen agv schooluitval	€	2,5	min
Kosten HALT-afdoeningen per schooluitvaller	€	44	

CBS Statline,VSV verdacht van misdrijf (8480/8480+36500)=20% voor totaal vo en MBO (2005)

taakstraffen via OM

Kosten per taakstraf / HALT	€	800	
Aantal taakstraffen		22000	

Rijksbegroting Justitie, prognose 2008-2009, kosten RvdK taakstraffen per RvdK taakstraf

% taakstraffen opgelegd aan mensen zonder diploma		20%	
Kosten taakstraffen agv schooluitval	€	3,5	
Kosten taakstraffen per schooluitvaller	€	62	

vetverkeerd.nl
CBS Statline,VSV verdacht van misdrijf (8480/8480+36500)=20% voor totaal vo en MBO (2005)

Gemiddeld HALT en Taakstraf	€	667	
-----------------------------	---	-----	--

kosten justitiële keten

Kosten doorlopen keten, "handling"	€	420	min
Aantal bij OM ingeschreven strafzaken per jaar		250000	
Kosten per zaak die de keten doorloopt	€	1.680	
Aantal zaken in keten per jaar agv kleine criminaliteit door jongeren		29000	

Rijksbegroting Justitie Jeugd: Tenuitvoerlegging justitiële sancties jeugd
CBS Statline, aantal afdoeningen OM, (kantonstrafzaken en rechtbank)

% zaken gepleegd door jongeren zonder diploma		20%	
Kosten doorlopen keten agv schooluitval	€	9,7	min
Kosten doorlopen keten per schooluitvaller	€	172	

vetverkeerd.nl
CBS Statline,VSV verdacht van misdrijf (8480/8480+36500)=20% voor totaal vo en MBO (2005)

RMC-functie

RMC-functie registratie

Kosten registratiesystemen schooluitval (RMC-functie)	€	46	min
Aantal uitvallers per jaar		56.537	
Deel vd kosten RMC veroorzaakt door schooluitvallers		50%	

BRON
BRON

Kosten per uitvaller per jaar: RMC functie	€	407	
--	---	-----	--

7% van verzuim leidt tot proces-verbaal

Kosten opsporing per schooluitvaller	€	407	
--------------------------------------	---	-----	--

Spijbelen, monetaire kosten

kosten justitiële keten

Kosten doorlopen keten, "handling"	€	420	min
Aantal zaken dat jaarlijks wordt behandeld		250000	
Kosten per zaak die de keten doorloopt	€	1.680	

Rijksbegroting Justitie, aantal afdoeningen OM

Aantal zaken agv spijbelen		5000	
Percentage zaken veroorzaakt door schooluitvallers		100%	
Kosten doorlopen keten agv schooluitval	€	8,4	min
Kosten keten per schooluitvaller	€	149	

vetverkeerd.nl, aantal proces-verbalen als gevolg van spijbelen (zaken die in de keten komen agv spijbelen)

HALT of STOP-trajecten agv overtreding leerplichtwet

Kosten per HALT-afdoening	€	535	
---------------------------	---	-----	--

Percentage afdoeningen agv spijbelen		4%	
Kosten afdoeningen agv spijbelen	€	0,53	min
Kosten afdoeningen per schooluitvaller	€	9	

1000 spijbelaars krijgen HALT afdoening ("Integrale aanpak schoolverzuim", Ministerie van Justitie, 2007)

Indirecte kosten gerelateerd aan justitiële keten

Vrijheidsstraffen

Gemiddelde kosten jeugdinrichting per dag	€	300	
Gemiddelde duur detentie		80	
Kosten detentie per vrijheidsstraf	€	24.000	
Aantal vrijheidsstraffen per jaar		4595	
Reclasseringskosten	€	38,4	mln
Kosten per vrijheidsstraf per jaar	€	32.357	
Percentage vrijheidsstraffen opgelegd aan jongeren zonder diploma		20%	
Kosten vrijheidsstraffen agv niet behalen diploma per jaar	€	29,7	mln
Kosten vrijheidsstraffen per schooluitvaller	€	526	

WODC

| in 1998: 71 dagen (WODC)

| CBS Statline: voorwaardelijke en (gedeeltelijk) onvoorwaardelijke jeugddetentie
begroting jeugdzorg en jeugdreclassering 2007 2008 2009

Slachtofferkosten

Totale kosten zware criminaliteit per schooluitvaller	€	526	
Opslag voor slachtofferkosten		300%	
% zware criminaliteit met slachtofferkosten tot gevolg		50%	
Totale kosten zwaardere criminaliteit per schooluitvaller	€	1.315	
Kosten per vrijheidsstraf per jaar inclusief slachtofferkosten	€	80.892	

Onderzoek Cohen (1998)

Inschatting obv tabel Geregistreerde criminaliteit naar type misdrijf 2006 (CBS Statline)

Kosten gerelateerd aan schoolsysteem

Kosten binnen de school, monetaire kosten

Instellingskosten per leerling primair onderwijs	€	5.700	
Instellingskosten per leerling voortgezet onderwijs	€	7.000	
Instellingskosten per leerling BVE	€	6.500	
Instellingskosten per leerling HBO	€	6.900	
Instellingskosten per leerling WO	€	7.000	

| "Kerncijfers OCW" (2006)

uitgaven aan bol

Kosten gerelateerd aan hulpverlening

Zware schuldhulpverlening (bij schuld > 3000 Euro)

Kosten hulpverlening bij zware schulden (schuld > 3000 Euro)	€	1.500	
--	---	-------	--

| Gebaseerd op gegevens over schuldhulpverlening in Amsterdam uit:

"Integrale schuldhulpverlening: handreiking voor gemeenten en uitvoerende instanties" (2004)

Hulpverlening bij ongecontroleerd middelengebruik

Kosten hulpverlening bij ongecontroleerd middelengebruik pppj	€	2.000	
---	---	-------	--

Combinatie van cijfers uit "Kerncijfers verslavingszorg 2005" (LADIS) en inschatting Boumanstichting over gemiddelde duur behandeling bij verslavingszorg aan jongeren (niet al te zware gevallen)

Bijlage 4: Toelichting alternatieve discontovoet

Bij het uitvoeren van kosten-batenanalyses is toepassing van standaardwaarden voor de hoogte van de risicovrije disconteringsvoet en risico-opslag voorgeschreven. De reële risicovrije disconteringsvoet voor publieke projecten is in de OEI-leidraad vastgesteld op 2,5%. In de Aanvulling op de Leidraad OEI Risicowaardering, worden echter kanttekeningen geplaatst bij het gebruiken van een rentevoet die is gebaseerd op historische waarden.

De achterliggende argumenten om af te wijken van de standaardwaarden zijn als volgt:

1. Het nadeel van een vastgestelde rente gebaseerd op historische waarden is dat deze rente geringe actualiteitswaarde heeft.
2. Bovendien doet een dergelijke vastgestelde rente geen recht aan de projectspecifieke periode waarover rentefluctuatie risico en inflatierisico een rol spelen.
3. Zoals verwoord in de aanvulling Risicowaardering op de OEI-leidraad geldt bovendien dat gebruik van een huidige rente, in tegenstelling tot de voorgeschreven waarden, een zuiverder afweging mogelijk maakt van de potentiële bijdrage van een interventie aan de economische welvaart. Immers, als het (verwachte) projectrendement hoger is dan de rente waartegen de overheid kan lenen, levert het project een positieve bijdrage aan de welvaart. Vanuit deze invalshoek is de huidige rente relevanter voor projectevaluaties dan de gemiddelde rente.

In de MKBA School 23 is gekozen om af te wijken van deze standaardwaarden en, conform de aanbevelingen van de Commissie Risicowaardering, aansluiting te zoeken bij marktconforme waarden. Hierbij wordt een nominale disconteringsvoet gebruikt, omdat de kosten- en baten in het model zijn geïndexeerd.

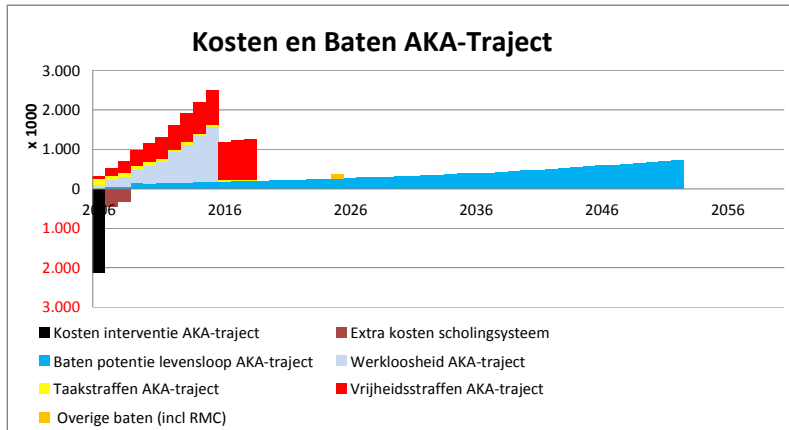
Voor dit onderzoek is gekozen om de rente van een 30-jaars staatsobligatie te gebruiken. De rente op dit soort obligaties bedraagt momenteel 4,0% (staatsobligatie met een looptijd van 31 jaar en 265 dagen, uitgegeven in 2005, zie website Agentschap van het Ministerie van Financiën, www.dutchstate.nl).

In het model wordt tevens gewerkt met een risico-opslag bovenop de nominale risicovrije disconteringsvoet. De risico-opslag wordt gehanteerd om rekening te houden met onzekerheden in de effectinschattingen. De risico-opslag is standaard op 3% gezet, maar er zijn gevoeligheidsanalyses uitgevoerd met risico-opslagen van 1,5% en 4,5%.

Bijlage 5: De cockpit

Beleidskeuzen	Resultaten	
Verhouding doelgroepen		
Percentage AKA-traject		74%
Percentage Stap-op traject		26%
Totaal		100%
Uitstroom	AKA-traject	Stap-op traject
Percentage deelnemers dat opleiding heeft afgerond	57%	27%
Percentage deelnemers dat een tweede jaar van het traject volgt	16%	26%
Percentage deelnemers dat naar werk is doorgestroomd zonder opleiding af te ronden	5%	15%
Percentage deelnemers dat voortijdig is uitgestroomd	22%	32%
Totaal	100%	100%
Werkloos met uitkering		
Perc vd groep die zonder het traject gemiddeld een uitkering zou krijgen	60%	60%
Perc die gemiddeld na succesvol afronden van het traject toch een uitkering krijgt	10%	10%
Schuldhelpverlening		
Percentage van de groep dat zonder het traject met schuldhelpverlening in aanraking zou zijn gekomen	50%	50%
Percentage van de groep dat na het succesvol afronden van het traject toch met schuldhelpverlening in aanraking komt	20%	20%
Lichte criminaliteit		
Perc vd groep dat zonder het traject met lichte criminaliteit in aanraking zou zijn gekomen	50%	50%
Perc vd groep dat na het succesvol afr. van het traject toch met lichte crim. in aanraking komt	20%	20%
Zware criminaliteit		
Perc vd groep dat zonder het traject met zware criminaliteit in aanraking zou zijn gekomen	20%	20%
Perc vd groep dat na het succesvol afr. van het traject toch met zware crim. in aanraking komt	10%	10%
Spijbelen		
Percentage van de groep dat zonder het traject zou spijbelen	80%	80%
Percentage van de groep dat in het traject spijbelt	27%	27%

Netto resultaat AKA-traject € 9.722.067
Netto resultaat per deelnemer € 51.438
Rendement per jongere AKA-traject 42%

Netto resultaat Stap-op traject € 2.946.191
Netto resultaat per deelnemer € 44.643
Rendement per jongere Stap Op traject 33%

